

STOCKHOLMS UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan
C-uppsats
2009

**Barns behov och barnperspektivet ur ett
utvecklingspsykologiskt perspektiv**
– studie av förändringar i barnavårdsutredningar i samband med
implementering av BBIC

Författare: Johan Sellvall

Handledare: Stefan Wiklund

Abstract

This essay consists of a qualitative study of child welfare investigations made by the welfare authority in a suburb within the Stockholm county. The purpose of the study is to examine what effects, if any, the implementation of the BBIC system (the Swedish equivalent of the British ICS - Integrated Children's System) had on these investigations. This is achieved by comparing three studies carried out prior to and three following the implementation of the BBIC system. With particular focus on how social workers present and analyse the information gathered, the differences identified during the comparison are discussed in relation to developmental psychological theories constructed by Erik Homburger Erikson and Jean Piaget.

The results show no significant differences in case workers' reasoning or presentation, nor in their estimation of the children in question. However, within the limited scope of the study, a tendency was identified for investigations made according to the BBIC standards to take children's environmental issues and social interaction into greater consideration. From the point of view of psychological development this promotes the adoption of an epigenetic developmental attitude, thereby also increasing the possibility of positive development for the child in the long run. The study's limited scope (and qualitative research in general) raises generalisation issues and thus makes the findings difficult to project onto larger populations.

Key words: BBIC, child perspective, child welfare, welfare investigation

Nyckelord: BBIC, barnperspektiv, barnavård, socialtjänstutredning

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
PROBLEMFÖRMULERING.....	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
KUNSKAPSLÄGE	7
BBIC.....	7
<i>Ursprung och utveckling</i>	7
<i>Arbetsverktyg</i>	8
<i>BBIC-triangeln</i>	9
<i>Genomslag</i>	9
<i>Kritik</i>	9
BARNPERSPEKTIVET.....	10
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
UTVECKLINGSPSYKOLOGI.....	12
<i>Erik H. Erikson (1902-1994)</i>	12
<i>Jean Piaget (1896-1980)</i>	13
METOD	15
URVAL.....	15
<i>Urvalsprocess</i>	16
<i>Avgränsningar</i>	16
DATABEHANDLING.....	17
VETENSKAPSFILOSOFISK POSITION.....	17
ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	18
LITTERATURSÖKNING.....	18
<i>Sökprocess</i>	18
VALIDITET OCH RELIABILITET.....	19
GENERALISERBARHET.....	19
RESULTAT OCH ANALYS	21
JÄMFÖRELSE, ÅLDERSKATEGORI 4-5 ÅR.....	21
<i>Oskar, 5 år, utredd före BBIC</i>	21
<i>Emil, 5 år, utredd enligt BBIC</i>	21
<i>Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning</i>	22
<i>Hur utredarna resonerar kring omständigheterna</i>	23
<i>Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv</i>	24
<i>Skillnader i hur barnperspektivet hanteras</i>	25
JÄMFÖRELSE, ÅLDERSKATEGORI 7-9 ÅR.....	25
<i>Kerstin, 9 år, utredd före BBIC</i>	25
<i>Linda, 7 år, utredd enligt BBIC</i>	26
<i>Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning</i>	26
<i>Hur utredarna resonerar kring omständigheterna</i>	27
<i>Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv</i>	28
<i>Skillnader i hur barnperspektivet hanteras</i>	29

JÄMFÖRELSE, ÅLDERSKATEGORI 13-14 ÅR.....	29
<i>Camilla, 14 år, utredd före BBIC</i>	29
<i>Olivia, 14 år, utredd enligt BBIC</i>	30
<i>Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning</i>	31
<i>Hur utredarna resonerar kring omständigheterna</i>	32
<i>Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv</i>	33
<i>Skillnader i hur barnperspektivet hanteras</i>	33
 SAMMANFATTANDE ANALYS	34
<i>Barnperspektiv</i>	35
SLUTDISKUSSION	37
MOTSVARAR RESULTATET STUDIENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR?	37
RESULTATDISKUSSION	37
METODDISKUSSION	39
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	40
REFERENSER	41

Inledning

Att det sociala arbetet kring barn är något som berör och skapar debatt bland allmänheten är något som är ett återkommande tema i nyhetsrapportering i TV och dagspress. De senaste åren har en rad stora mediedrev föregåtts av rapporteringar om hur socialtjänsten agerat i enskilda ärenden kring socialt utsatta barn. I flera fall har det visat sig att barn som trots kontakter med socialtjänsten under lång tid levt under mycket svåra förhållanden.

När en familj eller ett barn blir föremål för utredning av socialtjänsten utgör själva utredningsarbetet en viktig grund för ett beslut som på många sätt kan vara livsavgörande för ett barns framtid och personliga utveckling. Socialtjänstens inblandning är ett ingrepp i familjens innersta vardag där sorger, kriser och interna konflikter läggs till grund för analys och bedömning av kommunala myndigheter. Föräldrarollen granskas och bedöms och barn kan, med eller utan föräldrarnas samtycke, placeras i jour- eller familjehem. Detta är något som ställer stora krav på anställda inom socialtjänsten som arbetar med att handlägga ärenden som i slutänden leder fram till ett beslut som kan ses som det minst dåliga bland flera sämre alternativ i en komplicerad situation.

Socialstyrelsen har utvecklat ett nationellt enhetligt system för handläggning och dokumentation i utredningsarbete som rör barn och unga. BBIC, Barns behov i centrum, är ett system tänkt att fungera som vägledande under utredningsarbetet. Modellen syftar bl.a. till att säkerställa att varje barn som utreds får samma möjligheter till adekvat stöd och vård från socialtjänsten, var barnet än befinner sig i landet.

Problemformulering

Sedan en tid arbetas intensivt över hela landet med att övergå till BBIC. Kritik, som kommer att presenteras längre fram i uppsatsen, har emellertid framförts om att en övertro på BBIC som helhetslösning för den kommunala sociala barnvården istället riskerar att bli en sorts fallucka. Kritiker menar att barnet istället riskerar att falla mellan stolarna i en överstrukturerad byråkratisk process där barnet snarare blir en konstruerad produkt genom en alltför standardiserad utredningsprocess.

Åtta nordvästkommuner i Stockholms län har samordnat införandet av BBIC och den utbildning i systemet som berörda socialarbetare erhåller och som pågått i kommunerna under implementeringsprocessen. Under 2009 genomförs en uppföljning av arbetet med implementeringen av BBIC i dessa kommuner vid FoU-Nordväst. Detta har skapat en möjlighet att närmare undersöka hur begrepp som barnperspektiv och barns behov används i anslutning till arbetet med barnvårdsutredningar med stöd av BBIC.

Inom BBIC finns flera teoretiska utgångspunkter definierade som byggstenar för själva utredningssystematiken. Genom att definiera en mängd behovsområden är målet för BBIC-modellen att utredaren ska kunna tillgodogöra sig en heltäckande bild av barnets situation, dess omgivning och relationer. Har detta inneburit några förändringar i hur barns behov lyfts fram och resoneras kring? Hur kan vetenskapliga teorier som rör barns omgivning och individuella utveckling ställas i relation till de analyser och bedömningar som utredaren gör under arbetet med barnvårdsutredningar enligt BBIC? Genom att jämföra barnvårdsutredningar som genomförts enligt BBIC-konceptet med tidigare gjorda utredningar är förhoppningen med detta uppsatsarbete att kunna bilda en uppfattning om detta.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka eventuella förändringar i hur barns situation och behov återges i socialtjänstens barnavårdsutredningar i samband med införandet av BBIC. För att kunna skapa en bild av detta utgår studien ifrån följande frågeställningar:

- Vilka skillnader framträder i hur man resonerat kring barns behov i utredningar som genomförts före och efter övergången till att arbeta enligt BBIC?
- På vilka sätt skiljer sig resonemangen utifrån utvecklingspsykologiska perspektiv?
- Har implementeringen av BBIC inneburit några förändringar i barnperspektivet i kommunens arbete?

Kunskapsläge

BBIC

BBIC, Barns behov i centrum, är en modell för utredning, planering och uppföljning för insatser kring barn och unga inom den kommunala socialtjänstens arbete. Modellen syftar till att på ett mer systematiskt sätt samla information kring barnet och dess omgivning vid barnavårdsutredningar. Detta för att främja socialtjänstens helhetssyn samt även för att skapa en ökad rättssäkerhet genom mer enhetliga arbetsmetoder (Dahlberg & Forssell, 2006; Socialstyrelsen 2006).

Socialarbetaren besitter en avgörande position i utvärderingsarbetet och det ställs stora krav på dennes professionella bedömning i de enskilda fallen. Det har dock visat sig att det finns stora skillnader i bedömningar bland socialarbetare, både inom samma kommun och mellan olika kommuner i landet. Forskningsstudier har visat att olika socialsekreterare har gjort vitt skilda bedömningar fastän de har fått tillgång till samma information. Hur bedömningarna görs kan alltså kopplas till personliga antaganden som knyts till socialarbetaren, som t.ex. irrelevanta variabler som klienters hudfärg eller socioekonomiska status. Bedömningar färgas även av hypoteser kring ärendet i tidiga skeden av utredningen (Sundell m.fl., 2007).

BBIC utgår ifrån nio grundprinciper som bl.a. understryker vikten av den vetenskapliga kopplingen till allt utrednings- och uppföljningsarbete. Inom BBIC finns alltså en stark ambition att knyta samman det sociala arbetets forskning och praktik. Socialarbetaren bör kombinera sin professionella kompetens och erfarenhet med teoretiska perspektiv och aktuella forskningsrön. När informationen är samlad ska utredaren ge sin syn på de rådande omständigheterna samt värdera och analysera de fakta som framkommit. Den teoretiska förståelsen är alltså en viktig byggsten för att kunna göra en bra professionell analys och därigenom göra en så saklig och välgrundad bedömning som möjligt. Med detta ställs stora krav på utredarens förmåga att väga och värdera informationen som framkommit under utredningsarbetet, samt att kunna relatera denna både till olika teoretiska perspektiv men också till den egna professionella kompetensen och erfarenheten (Dahlberg & Forssell, 2006).

Ursprung och utveckling

I England riktades under slutet av 1980-talet stark kritik mot hur de sociala myndigheterna hanterade utredningsarbetet kring barn och unga. Traditionellt har man i England genomfört utredningar endast i de fall där barnet eller den unge uppvisat tydliga tecken på att det varit illa. Detta resulterade ofta i att man i utredningarna fokuserade på enskilda händelser i barnets liv och på så sätt sällan hade en övergripande uppfattning om den rådande situationen. Dessutom var det sällan familjen och den övriga omgivningen kom till tals i utredningarna. Kunskaperna kring vilka behov barn som placerades i fosterhem hade ansågs ofta dåliga och det visade sig att barn placerades i hem som innebar en sämre miljö än den de hade i den egna familjen. Kritiken ledde till en översyn av utredningsarbetet och man utvecklade ett enhetligt uppföljningsinstrument, *Looking After Children System (LACS)*, där man utifrån sju olika behovsområden kunde identifiera barnets behov. På så sätt fick socialsekreteraren riktlinjer för att eventuellt kunna planera en lämplig vårdinsats. Behovsområdena i LACS kompletterades med faktorer rörande föräldrarnas omsorg samt förhållanden i barnets omgivning, nätverk och miljö. Den tredelade modellen för olika aspekter som påverkar barns uppväxt och individuella utveckling utgör grunden till BBIC:s brittiska förlaga ICS,

Integrated Children's System (Socialstyrelsen, 2006). Sedan årsskiftet 2006/2007 används ICS i full skala i England och Wales (Cleaver, 2008)

Även i Sverige riktades kritik mot socialtjänstens barnavårdsutredningar under början av 1990-talet. Det framkom bl.a. att kontakten brustit mellan placerade barn och socialsekreterare. Det saknades ofta även tydliga planer för familjehemsvården. Regeringen gav då i uppdrag åt Socialstyrelsen att se över utredningsarbetet. Man startade då det svenska Dartingtonprojektet som syftade till att arbeta fram metoder för att utveckla och förbättra vården av barn som placerades i familjehem. Genom Dartingtonprojektet kom man i kontakt med LACS och började se hur detta skulle kunna användas enligt svenska förhållanden (Socialstyrelsen, 2000). BBIC, Barns Behov i Centrum, startades 1999 som en fortsättning på Dartingtonprojektet. I BBIC-projektet deltog Socialstyrelsen och sju projektkommuner/kommundelar från olika delar av landet. Man inledde ett arbete med att försvenska, utveckla och anpassa den brittiska förlagan för ett enhetligt system för utredning, planering och utvärdering för insatser kring barn och unga inom ramarna för socialtjänsternas arbete (Dahlberg & Forssell, 2006). 2004 var Sverige ett av 15-talet länder som använde sig av ett system som baserats på ICS (Socialstyrelsen, 2004; Rasmusson, 2004).

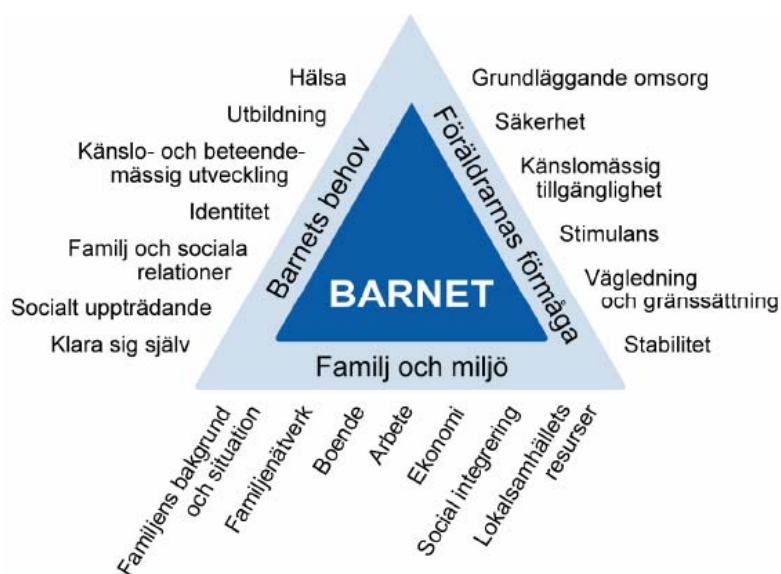
Utvecklingsekologiskt perspektiv

Som huvudsaklig teoretisk förebild för ICS/BBIC användes Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori som bygger på hur människan fungerar och utvecklas i samspel med omgivningen. Bl.a. har Jean Piagets utvecklingspsykologiska teorier varit betydelsefulla för Bronfenbrenners utvecklingsekologiska perspektiv. Bronfenbrenner tar dock större hänsyn till miljöer som barnet växer upp och formas i än vad Piaget tidigare gjort (Andersson, 2002). Enligt Bronfenbrenner pågår människans interaktion i olika miljöer som i sin tur samspelar på olika nivåer, från närmiljöer som skola och familj till politiska och samhällseliga normer och värderingar på en nationell nivå. Denna teori kan uppfattas som en lämplig teoretisk förebild eftersom den lägger fokus på vikten att se barnets situation i sin helhet genom att placera barnet i ett sammanhang där det själv agerar samt olika miljöer och sammanhang som samspelar sinsemellan (Levin & Lindén, 2006). Att det utvecklingsekologiska perspektivet är en viktig utgångspunkt märks inte minst i den tredelade modell som syftar till att åskådliggöra de olika faktorer och omgivningarna som påverkar barnets situation.

Arbetsverktyg

Inom BBIC finns en serie olika formulär till förfogande för utredaren. Syftet med formulären är att systematisera inhämtandet av information i utredningsarbetet. Dessa formulär täcker in olika behovsområden, och då barnavårdsutredningar ofta spänner över en mängd olika problemområden gäller det att bestämma sig för på vilka områden som behoven behöver tillgodoses. De flesta av formulären ger även barn och föräldrar möjlighet att kunna framföra egna utsagor och åsikter på det berörda området. Utöver detta finns stöddokument som syftar till att fördjupa kunskaperna inom olika områden vid utredningen och uppföljningen. Stöddokumentet besvaras ofta av instanser utanför socialtjänsten. Exempel på ämnen som berörs i stöddokument är behovsområden för olika åldersgrupper och konsultationsdokument för t.ex. skola och barnomsorg. Flera av de olika formulären och stöddokumentet har tagits fram i samarbete med berörda instanser, t.ex. expertis inom sjukvården och olika myndigheter (Socialstyrelsen, 2006).

BBIC-triangeln

En schematisk beskrivning av BBIC:s tredelade modell är den så kallade BBIC-triangeln. Triangeln har en vägledande roll för utredningsarbetet för att beskriva vilka aspekter som kan lyftas in i utredningen. Detta innebär inte att alla områden måste täckas av utredningen. Socialarbetaren avgör vad som är relevant för den aktuella utredningen. Triangeln syftar till att bidra med en översiktlig bild för utredaren så att inga viktiga punkter faller bort i utredningsarbetet. I omfattande utredningar där det finns en stark oro för att ett barn far illa är det dock troligt att information från de flesta områdena tas med (Socialstyrelsen 2006).

Genomslag

I en rapport från Länsstyrelserna (2008) finns fortfarande stora skillnader i landet gällande utbud, kvalitet och säkerhet hos socialtjänsternas barnavårdsarbete. Verksamheterna uppvisar allvarliga brister i struktur och uppföljning på flera håll i landet. I vissa fall har det visat sig att bristerna har varit så pass omfattande att det väntas ta flera år att förbättra verksamheterna. Granskningen visar emellertid att barnutredningarna i landet generellt har förbättrats, kvaliteten har ökat och barns behov sätts allt tydligare i fokus. Enligt rapporten har BBIC införts eller är på väg att införas i de flesta kommunerna i landet. Detta, menar man, har lämnat avtryck i bättre barnavårdsutredningar samt ett tydligare barnperspektiv. De positiva erfarenheterna från arbetet med BBIC i många kommuner har dessutom också inspirerat kommuner med mindre välfungerande verksamheter att starta utbildningar för att gå över till BBIC-strukturen i det praktiska arbetet.

Kritik

Det har emellertid även framförts kritik från flera håll mot det genomslag som BBIC fått för socialtjänstens utredningar. I en artikel i tidningen Socionomen menar psykologen Håkan Svenbro (2008) att BBIC-modellen skapar en förenklad bild av verkligheten där det snarare är utredaren själv, inte barnet, som står i centrum för utredningsarbetet. Istället för att skapa en heltäckande bild av ett barns tillvaro och livssituation ter sig BBIC-modellen genom sina standardiserade och systematiserade utredningsformulär istället reducera barnet till "sin avspegling i utredningsvärlden". Svenbro är även kritisk till valet av Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell som teoretisk grund för BBIC. Bronfenbrenner var enligt

Svenbro fel ute genom att reducera individen till en mittpunkt i en schematiserad modell där människan förlorat sin personlighet bland strukturer och faktorer. Svenbro beskriver i artikeln BBIC som ett ”välvilligt övergrepp” där barnet reducerats till att vara en enskild aspekt av sin person.

I en debattartikel i ett senare nummer av Socionomen riktar Maths Lundsbye (2009) kritik mot ett alltför enkelriktat fokus i det utredningsarbete som förordas i BBIC-modellen. Enligt Lundsbye försvinner helhetssynen i ett virrvarr av formulär som istället skapar en individfokuserad slagsida. Lundsbye menar att barnperspektivet får allt för stort spelrum på bekostnad av det så viktiga arbetet med det biologiska nätverket. Det beskrivs som ett ödesdigert misstag att på detta sätt riskera helhetsperspektivet i en utredning. Lundsbye sammanfattar sin ståndpunkt med att BBIC-modellen kan fungera som ”*stigmatiserande och farligt för barnens säkerhet och utveckling*” genom att tro att man kan arbeta med problem i en familj genom individuella vårdplaner.

Barnperspektivet

Utifrån den genomförda litteraturgenomgången förefaller det inte finnas någon vedertagen definition på vad begreppet *barnperspektiv* egentligen betyder. Meningarna går isär om vad detta perspektiv i praktiken innebär. Nedan redogörs för några exempel på olika definitioner av begreppet.

Sverige har i likhet med de flesta länder i världen anslutit sig till FN:s barnkonvention från 1989. Konventionen anger att alla barn under 18 år ska ha samma rättigheter, till en trygg uppväxt, till två föräldrar, rätten till egna åsikter samt rätten att bli lyssnad till och respekterad (Fridh & Norman, 2005). Barnkonventionens genomslag är tydligt i socialtjänstlagen där hänsyn till barnets bästa betonas, bl. a. ska ”*barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.*” (3 kap. 5 § SoL). Dock kan det i en utredningssituation vara svårt att se vad som är bäst utifrån barnets perspektiv. T.ex. riskerar barnperspektivet att komma i andra hand vid en skilsmässa. Vem som har rätten att tolka barnets bästa riskerar att bli en större konflikt än själva vårdnadsfrågan (Fridh & Norman, 2005; Socialstyrelsen, 2006).

Att barnperspektivet är ett begrepp vars innebörd är omtvistat och föremål för tolkning stämmer väl överens med vad som framkommit av en studie av Bodil Rasmusson (2006). Rasmusson ger exempel på detta, både när det gäller den tidigare forskningen, men även då det gäller studiens resultat som bygger på upplevelser av kontakten med socialtjänsten vid barnavårds- och vårdnadsutredningar ur ett klientperspektiv. Enligt Rasmussons litteraturgenomgång framgår t.ex. att barnperspektiv inte bara innebär barnets eget perspektiv. Det kan även betyda att man ser till barnets perspektiv utifrån en mer allmän diskurs om hur samhället i stort uppfattar ett barnperspektiv som relateras till ett visst sammanhang, en tidpunkt i historien och en plats i världen. Gunvor Andersson och Anna Hollander (2004) pekar på tidigare forskning där Anne Trine Kjørholt menar att barnperspektiv egentligen är vuxenkonstruktioner där forskningsmetoder och egna personliga sociala förutsättningar och diskursiva ställningstaganden blir avgörande för vilket barnperspektiv man väljer. Kjørholt påpekar även att det finns en risk att man som socialarbetare överför önsksningar från sin egen barndom på det barn som nu figurerar i en utredning.

Även Marit Skivenes och Astrid Strandbu (2006) beskriver i en studie av barn och unga inom socialt arbete i Norge hur de menar att barnperspektivet är ett svårdefinierat begrepp. Deras beskrivning föreslår en definition som bygger på en syn på barn utifrån tre olika avseenden:

- På ett *strukturellt plan*. Barn och barns rättigheter måste vara erkända av samhället och bygga på de värderingar som anges i FN:s barnkonvention.
- På ett *individuellt plan*. Barn måste ses som egna individer med en egen personlighet, åsikter och önskemål. De måste ses som nu levande människor, inte blivande människor.
- På ett *kontextuellt plan*. Barnets egen uppfattning om omgivningen och omvärlden måste beaktas. Barnets utsaga måste ställas i relation till dess upplevelser och livssituation.

En anledning till att ansöka om bistånd som förekommer frekvent är avlastning för en vuxen, inte sällan för en ensamstående förälder. Det är i dessa fall emellertid den unge som blir föremål för själva insatsen i form av placering i t.ex. familjehem. För att i detta fall se till ett barnperspektiv är det viktigt att även barnet får komma till tals. Hur upplever barnet insatsen? Vad har barnet för inställning? Reflektioner kring detta är även viktigt då det är dags för insatsen att avslutas, när behovet av avlastning inte längre är så stort. Sker detta även på barnets villkor? (Dahlberg & Forssell, 2006) Barns medverkan i utredningsarbetet diskuteras även i en rapport från Socialstyrelsen som gavs ut under utvecklingsarbetet med BBIC. Här beskrivs det komplicerade begrepp som barn- och klientperspektiv förefaller vara i socialtjänstens barn- och familjevårdsrelaterade arbete. Bristande kunskaper om barns egna perspektiv i utredningsarbetet relateras till den konflikt som kan uppstå mellan socialtjänsten och vårdnadshavare när det gäller barns medverkan. Här understryks emellertid barns egna perspektiv och utsagor när det gäller att planera en insats för att deras behov bättre ska kunna tillgodoses. Ett barnperspektiv där barnets egen medverkan avses anses i rapporten förbättra möjligheterna till ett framgångsrikt förändringsarbete. Detta bidrar i sin tur även till att stärka barnets utveckling och självförtroende då det tillsammans med vuxna får en tydlig roll genom sin medverkan i den process som socialtjänstens arbete syftar till (Socialstyrelsen, 2004). Det är dock viktigt att se till åldersaspekten när det gäller barns medverkan i utredningar. I en tydlig medverkan som nämns i denna rapport från Socialstyrelsen kan alltså ett visst ansvarstagande främja barnet i dess utveckling. Detta bör dock tillämpas med försiktighet, särskilt i lägre åldrar. Barn bör inte ges ett sådant ansvar att ta ställning när de inte själva har en tydlig uppfattning om vad följderna för deras val kan bli. Här blir den hänsyn som bör tas till barnets ålder och mognad som beskrivs i Socialtjänstlagen (se ovan) en viktig aspekt i bedömningen (Rasmusson, 2006).

Frågan om barns medverkan i det sociala arbetet tas även upp av Haldor Øvreeide (2001) som talar om vikten att vara medveten om barnets utvecklingsnivå och lyfter särskilt fram den kognitiva och språkliga utvecklingen. Øvreeide menar, liksom Rasmusson ovan, att samtalet ska anpassas så att barnet upplever ett förstående bemötande och att samtalet ska föras på ett sådant sätt att barnets utvecklingsnivå tas i beaktande. Øvreeide understryker även det faktum att barn och ungdomar som befinner sig inför svåra frågor och i pressade situationer går tillbaka till en lägre nivå i sin utveckling och därför inte alltid agerar i enlighet med vad som kan förväntas av ett barn i en viss ålder. Øvreeide beskriver det som att barnet är utestängt från ett tidigare sätt att förstå och bearbeta ett sammanhang. Detta är ytterligare en faktor för barnets kognitiva utveckling till en mycket komplex företeelse (Øvreeide, 2001).

Teoretiska utgångspunkter

Utvecklingspsykologi

Uppsatsens analys bygger i huvudsak på utvecklingspsykologiska teorier. Detta för att kunna skapa en uppfattning hur väl barns behov stämmer överens med vad som anges i barnavårdsutredningarna och vad som är av vikt för att skapa goda förutsättningar för att ett barn ska få en positiv psykologisk utveckling, utifrån vad som beskrivs i de valda utvecklingspsykologiska teorierna. Genom detta är förhoppningen med studien att kunna bilda en uppfattning om, och i så fall hur, BBIC kan anses främja barns behov på de sätt som det syftar till. Här följer en kort presentation av huvuddragen i de två utvecklingspsykologiska teorier som tillämpas i denna uppsats då de omständigheter som lyfts fram i utredningarna i urvalet analyseras.

Erik H. Erikson (1902-1994)

Den tysk-amerikanske psykoanalytikern Erik Homburger Erikson utvecklade en modell för människans psykologiska utveckling. Teoribildningen kan delvis ses som en vidareutveckling av Sigmund Freuds teorier, dock med den skillnaden att Erikson riktat tydligare fokus på hur människan anpassas och interagerar med sin omgivning och alltså berör psykosociala tankegångar snarare än Freuds psykosexuella synsätt (Jerlang, 1988a). Istället för att som Freud i huvudsak ägna sig åt barns utvecklingsstadier riktade Erikson istället fokus på människans hela livstid och de olika stadierna som ryms inom denna. Huvudteorin inom Eriksons utvecklingspsykologi handlar om att människan utvecklas genom att bearbeta kriser som är centrala i varje stadium av en människas identitetsutveckling. Enligt Erikson finns tydliga paralleller mellan den personliga utvecklingen och individens miljöer, sociala sammanhang och samhällsliga omgivningar. Erikson beskriver den mänskliga utvecklingen som en *epigenetisk utveckling*, vilket innebär att människans utveckling följer en bestämd ordningsföljd (Jerlang, 1988a). I detta epigenetiska synsätt avgör ett tidigare stadium för vilka omständigheter som råder inför bearbetningen av nästa stadium (Erikson, 2004). På detta sätt har människornas institutioner utvecklats parallellt med dess livscyklar genom en sorts dubbelriktad interaktion. Å ena sidan utgör människors bakgrund en påverkan på omgivningen samtidigt som rådande normer och diskurser å andra sidan bekräftas av människan genom sina tidigare erfarenheter och avspeglas på så sätt i individens utveckling (Erikson, 1993).

Kriserna kan beskrivas som faser i livet där en konflikt mellan två psykosociala motpoler bearbetas för att föra identitetsutvecklingen framåt. Hur en människa löser kriserna blir avgörande dels för varje isolerat utvecklingsstadium men även för hur kommande kriser i kommande utvecklingsstadier kommer att bearbetas. De kriser som kännetecknar de olika stadierna är:

- Spädbarnsåldern, grundtillit kontra misstro
 - Småbarnsåldern, autonomi kontra skam, tvivel
 - Lekåldern, initiativ kontra skuld
 - Skolåldern, verksamhet kontra underlägsenhet
 - Tonåren, identitet kontra identitetsförvirring
 - De tidiga vuxenåren, intimitet kontra isolering
 - Vuxenåren, generativitet kontra stagnation
 - Ålderdomen, integritet kontra förtvivlan, avsmak
- (Erikson, 2004)

Jean Piaget (1896-1980)

Piaget beskriver den mänskliga psykologiska utvecklingen som en strävan efter en sorts jämviktstillstånd som så småningom blir resultatet när den vuxna individen gått igenom uppväxtens utvecklingsfaser. Utvecklingen vad det gäller såväl intelligens som känsloliv kan enligt Piaget beskrivas med att barnets osammanhängande tankevärld förvandlas till systematiska strategier hos den vuxne, både när det gäller intelligens och sociala aspekter. Även om Piaget pekar på en ständig förändring och ytterligare stabilisering genom utvecklingen i olika faser och förvärvandet av nya kunskaper, visar han på stora likheter mellan barn och vuxna. Människans handlingar motiveras av att t.ex. tillfredsställa ett behov (fysiskt, emotionellt, eller en frågeställning). Dock finns stora skillnader i hur dessa behov omsätts i handlingsstrategier. På detta sätt skiljer Piaget mellan *konstanta funktioner* och *variabla strukturer*. Genom att analysera de variabla strukturerna synliggörs olikheter mellan olika åldrar och utvecklingsfaser (Piaget, 2008).

Ett behov är alltid ett uttryck för en brist i jämvikten, behovet är en funktion för att tillfredsställa en förändring inom oss själva eller i vår omgivning. T.ex. skapar hunger och törst ett behov av att söka efter mat och dryck. Mötet med ett främmande föremål skapar en lust att leka eller att på något sätt kunna tillgodogöra sig föremålet praktiskt. Det kan också handla om att skapa ett behov av någon sorts affekt inför ett möte eller inför en uppkommet situation, t.ex. lust att imitera, sympatisera eller känna motstånd då något kan upplevas som en konflikt. Jämvikten är återställd då situationen har avvärjts eller behoven blivit tillfredsställda och tillvaron återgått till ett sorts ”normalläge”. Då vi hela tiden påverkas genom att omgivningen ständigt skapar en förändring i jämvikten, i större eller mindre utsträckning, blir strävan i praktiken inte att återställa jämvikten utan att sträva mot en mer stabil jämvikt än den som uppstått vid någon form av störning eller påverkan från omgivningen (ibid). Piaget ser alltså denna självreglering som en ständigt pågående process vars individuella förändringar hela tiden sker i samspel med omgivningen.

Varje behov har enligt Piaget två syften:

- *Assimilera*, att inkorporera ting och människor i omgivningen med individens redan uppbyggda strukturer
- *Ackommodera*, att individen återanpassar sina strukturer med genomgångna omvandlingar, att anpassa dem till yttre objekt.

Enligt Piagets teoretiska grundantagande är människan en social varelse som interagerar i sin omgivning. Piaget menar att människan föds social med nyfikenhet som en medfödd egenskap (Jerlang, 1988b). Detta kan bl.a. exemplifieras med spädbarnets förmåga att härma personer i sin närhet. Härminingen, som ligger till grund för det som under småbarnsåldern utvecklas till ett språk, är även grundläggande för de relationer mellan olika individer som barnet senare utvecklar. Härminingsförmågan utvecklas i anslutning till den *sensomotoriska intelligensen*, där barnet genom sinnen och muskler lär sig orsak-verkan-strukturer i sin närmiljö och börjar så småningom utveckla en förståelse för omvärlden genom att assimilera och ackommodera (Piaget, 2008; Jerlang 1988b).

Piaget beskriver utvecklandet av strukturer under sex stadier i den mänskliga utvecklingen:

- *Spädbarnsperioden, upp till ca 2 år:*
 1. Reflexernas, eller de nedärvtade beteendenas stadium
 2. De första motoriska vanornas och de första organiserade varseblivningarnas stadium
 3. Den sensomotoriska eller praktiska intelligensens stadium

- *Småbarnsåldern, från 2 till 7 år:*
 4. Den intuitiva intelligensens och de spontana interindividuella känslornas stadium
 - *Från 7 till 11-12 år:*
 5. De konkreta intellektuella operationernas stadium
 - *Ungdomsåren:*
 6. De abstrakta intellektuella operationernas stadium
- (Piaget, 2008)

Sammantaget finns alltså likheter mellan Eriksons och Piagets teorier kring individens psykologiska och kognitiva utveckling. Det som ovan har presenterats är endast en kortfattad och sammanfattande redovisning av grunderna i de teoretiska utgångspunkterna. Det som kännetecknar olika ålderskategorier inom de båda teorierna kommer att lyftas fram mer detaljerat i anslutning till analyser och möjliga tolkningar av den utredningsinformation som förmedlas i de socialtjänstutredningar som valts ut för denna uppsats.

Valet av utvecklingspsykologin som analysverktyg är även intressant då den haft viss betydelse under utvecklingen av LACS/ICS och sedermera även BBIC. Dels då Urie Bronfenbrenner, som tidigare nämnts, utvecklat sina utvecklingsekologiska teorier, men även då utvecklingspsykologiska aspekter funnits med då själva modellen för den brittiska förlagan av BBIC utarbetats (Socialstyrelsen, 2006).

Metod

Studien har genomförts genom en kvalitativ aktstudie som bygger på ett mindre urval av akter och har för avsikt visa på eventuella förändringar i utredningstexter som ligger till grund för beslut om dygnsplacering enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Studien avser belysa skillnader mellan hur utredaren analyserar och resonerar kring barns behov i utredningstexten före och efter införandet av BBIC som handläggningssystem i ärenden som rör barn- och familjerelaterade sociala problem, samt hur dessa förändringar kan ställas mot ett utvecklingspsykologiskt teoretiskt perspektiv.

I den kvalitativa forskningen skapas möjligheter att utifrån skrivna eller muntliga utsagor samt genom observationer skapa en bild av individers upplevelser och erfarenheter. Ofta samlas data in med hjälp av intervjuer som sedan blir föremål för tolkning och analys. Kvalitativa data kan också bestå av direkta observationer där forskaren intar en passiv, iakttagande roll för att studera t.ex. beteenden eller sociala samspel. Kvalitativa studier kan även, som är fallet i denna uppsats, utgå ifrån data insamlade ifrån redan existerande dokument, såsom aktstudier av utrednings- och behandlingsdokument. Genom den kvalitativa metoden ges möjligheten att med hjälp av givna teman och frågeställningar skapa en uppfattning om ett fenomen som studerats i sitt sammanhang. Motsatsen till detta kan ses i den kvantitativa forskningen som måhända är mer övergripande och generaliserbar då den ofta bygger på större urval och genom detta skapar förutsättningar för analyser och diskussioner i mer generella synvinklar. Med den kvantitativa sammanställningen blir emellertid möjligheterna mindre att kunna urskilja och knyta enskilda individer till en definierbar omständighet eller kontext (Larsson, 2005; Levin 2008).

Studien har genomförts genom aktstudier som gjorts av barnavårdsutredningar från två givna tidpunkter och som genomförts av socialtjänsten i den aktuella kommunen.

Urval

Då uppsatsen handlar om att jämföra utredningar som genomförts före och efter införandet av BBIC som handläggningssystem har akterna inhämtats i en av de åtta nordvästkommunerna i Stockholms län där implementeringsarbetet resulterat i att en licens för arbete enligt BBIC utfärdats av Socialstyrelsen. Utifrån de valda teoretiska perspektiven som behandlar barns psykologiska utvecklingsprocess utifrån en epigenetisk utveckling med avdelade utvecklingsfaser (se avsnittet Teoretiska utgångspunkter) bygger urvalet på ålderskriterier som utifrån tre ålderskategorier matchar några av dessa utvecklingsfaser. På så sätt skapar dessa kategorier en lämplig grund för en analys av utredningar som blivit resultatet av urvalsprocessen. Ålderskategorierna är i sig inte direkt knutna till dem som presenterats i de utvecklingspsykologiska perspektiven mer än att de har valts för att lyfta fram tre olika utvecklingsfaser. Kategorierna är även valda för att skapa spridning i åldrar i de akter som studeras och därmed täcka in olika delar av barn- och ungdomsområdet samt olika problem som kan finnas inom dessa. De valda urvalskategorierna är:

- 4-5 år
- 8-9 år
- 13-14 år

Materialet består av sammanlagt 6 utredningar och innefattar två utredningar inom respektive ålderskategori. Hälften av dem kommer ifrån urvalsperioden före införandet av BBIC och lika många från tiden efter implementeringen. Samtliga utredningar berör ärenden där det varit aktuellt med någon form av dygnsplacering enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Detta dels för att avgränsa urvalet och få ett material med gemensamt tema och karaktär, dels för att utredningar från tiden före införandet av BBIC med andra typer av utredningsfrågor inte längre finns tillgängliga i samma utsträckning. Bland tillgängliga utredningar har endast ”nya” fall, nya utredningar som gjorts av socialtjänsten och som lett till dygnsplacering, valts ut. I urvalet har således ärenden som varit av uppföljande karaktär, såsom överväganden (placering enligt SoL eller 2 § LVU) eller omprövning (3 § LVU), inte beaktats.

Då det i urvalsprocessen inte fanns utredningar från båda urvalsperioderna (före och efter implementeringen) som exakt matchade ålderskategorin 8-9 år valdes för utredningar efter införandet av BBIC ett barn som var 7 år vid utredningstillfället. Då denna avvikelse ändå ryms inom ramarna för den för åldern aktuella utvecklingsfasen framstår detta inte som något som kommer ha någon inverkan på analysen och resultatet och har därmed inte förändrat uppsatsens inriktning eller diskussion.

Urvalsprocess

Utredningarna som genomförts före implementeringen av BBIC härrör från sent 1990-tal, årgången som utgör den senare urvalsperioden är från andra halvan av 2000-talets första decennium. Av anonymitetsskäl kommer inte de exakta årtalen då utredningarna genomfördes att redovisas (se vidare under Etiska ställningstaganden).

För att få en överblick över det tillgängliga materialet gjordes i inledningen av urvalsprocessen en inventering av vilka fall som varit aktuella vid de båda årgångarna. Inventeringen gjordes utifrån nämnd- och utskottsprotokoll som behandlat dessa placeringsärenden för de båda årgångarna. De ärenden som ryms inom dessa protokoll får i denna uppsats betraktas som studiens population. Utifrån denna har sedan utredningar som motsvarat ovan nämnda ålderskategorier valts ut. Då antalet aktuella akter som matchade urvalskriterierna var begränsade valdes i stort sett det som stod till förfogande. I enstaka fall där det fanns alternativ valdes den utredning som bidrog till att ge bäst spridning av olika typer av problematik och därmed ge studien en större bredd då det gäller utredningarnas karaktär.

Avgränsningar

Genom uppsatsens syfte och frågeställningar, och därmed studiens huvudsakliga fokus, kommer analysen och diskussionens utgångspunkt att behandla hur man i de olika utredningarna har resonerat kring barns behov under de rådande omständigheterna. Författaren har således inte avsikten att ta upp eller lägga någon värdering i huruvida de bedömningar som gjorts i de olika ärendena är lämpliga eller korrekta. Istället riktas fokus mot utredningens genomförande såsom den framställs i utredningstexten, med resonemang kring barnets behov som huvudsakligt fokus.

Uppsatsen blir därmed ett sorts mått på i vilken utsträckning man i utredningarnas analys kan dra paralleller till vad som anges i valda utvecklingspsykologiska teorier. Detta behöver inte nödvändigtvis betyda att man i utredningen har en medveten utvecklingspsykologisk hållning,

utan istället görs i studien en sorts analys av i vilken utsträckning behov som beskrivs i utvecklingspsykologiska teorierna motsvaras i de resonemang som förs i utredningarna. Det blir en möjlighet att vidga perspektiven genom att ge utredningsarbetena ännu en teoretisk referensram, utöver de övriga teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för BBIC (se avsnittet Kunskapsläge) för att på så sätt kunna utröna om införandet av BBIC inneburit en förändring i hur barnets situation och behov behandlas. Studiens utvecklingspsykologiska hållning blir en sorts verktyg för att kunna undersöka om det uppstått en sådan förändring bland barnavårdsutredningarna i urvalet.

Databehandling

Innehållet i barnavårdsutredningarna har komprimerats och sammanfattats för att fungera som underlag till analysen samt för att kunna jämföra utredarens genomförda arbete och förda resonemang. En viss meningskategorisering har således genomförts för att urskilja vad som är relevant för de aktuella frågeställningarna, samt för att kunna skapa en bakgrundsbild gällande ärendet i stort för att kunna komplettera bilden av de rådande omständigheterna. De teman som behandlas har antingen anknytning till den analys som gjorts av fallen i respektive utredning och/eller relevans för den analys som författaren gjort i anslutning till de olika fallen.

Vetenskapsfilosofisk position

Som vetenskapsfilosofisk position framstår det hermeneutiska synsättet som passande för detta uppsatsarbete. Grundläggande för hermeneutiken är att *"meningen hos en del endast kan förstås om den sätts i samband med helheten"* (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 193). I denna studie handlar det om att tolka valda uppgifter i dokumentationen kring barn och unga, dels genom olika delar och dels genom att se till presentationen i sin helhet. Inom ramarna för de aktstudier som är planerade att genomföras för denna uppsats kommer särskilt fokus att riktas mot hur man i utredningsarbetet iakttagit ett barnperspektiv samt hur man resonerat kring barns behov. Dock är det även av stor vikt att se till utredningens helhet, vilka omständigheter som rått under den aktuella situation som lett till socialtjänstens ingripande. Därför ter sig det hermeneutiska synsättet som ett lämpligt sätt att närma sig dessa frågeställningar.

Det epigenetiska synsättet, att den mänskliga utvecklingen i olika stadier i livet är förutbestämd från födseln (Jerlang, 1988a), som är framträdande i de båda utvecklingspsykologiska perspektiven, kan i sig ses som en hermeneutisk modell där man kan urskilja de olika utvecklingsfaserna och peka på svårigheter och problematiska utvecklingstendenser. Dock är de olika faserna tätt knutna till varandra i en hel livsprocess där en negativ utveckling i en fas får konsekvenser för den fortsatta utvecklingen. Liksom man inom hermeneutiken växlar mellan att se enstaka isolerade teman och att sätta dessa i relation till en helhet framstår denna vetenskapsfilosofiska position som passande för denna typ av analys. I denna studie görs nerslag i de utredda personernas tillvaro utifrån den situation som är rådande vid utredningstillfället. Dock måste man se uppväxten och den individuella utvecklingen även i ett helhetsperspektiv, vilket alltså är syftet med analysen utifrån de valda utvecklingspsykologiska perspektiven.

Etiska ställningstaganden

Detta uppsatsarbete har genomförts enligt de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet (2002) angivit för studier som bygger på olika slag av individmedverkan. Inom dessa principer ryms fyra huvudkrav för forskningen:

- *Informationskravet*, forskaren ska tydligt informera den medverkande om syftet med den aktuella studien.
- *Samtyckeskravet*, undersökningsdeltagaren måste lämna sitt samtycke till att medverka studien. Ibland måste även förälders samtycke lämnas.
- *Konfidentialitetskravet*, uppgifter om deltagaren ska behandlas varsamt och den medverkande ska ges största möjliga konfidentialitet.
- *Nyttjandekravet*, uppgifter och utsagor som lämnats av en i studien deltagande person får endast användas i forskningssyfte.

När det gäller studier av akt- och registermaterial, som är fallet i denna studie, finns inget aktivt deltagande från de personer som berörs i det empiriska materialet. När det gäller samtyckes- och informationskraven i samband med aktstudier finns skillnader mot annan individmedverkan inom kvalitativa metoder, t.ex. intervjustudier. Enligt vetenskapsrådet bör varje bedömning göras i det enskilda fallet när det gäller tillgängliggörandet av aktmaterialet. I bedömningen bör hänsyn tas till studiens storlek, syfte samt i vilka former den kommer att presenteras. Det är upp till respektive myndighet att fatta beslut i dessa fall (ibid).

Inför datainsamlingen för denna uppsats erhöles tillstånd hos berörda instanser inom den aktuella kommunen för att få tillgång till sekretesskyddat material i syfte att användas i denna studie. Författaren har vid ansökan redogjort för uppsatsens syften och frågeställningar. Under hela tiden som arbetet pågått har största möjliga varsamhet iakttagits beträffande såväl användning som förvaring av aktmaterialet. Presentationerna som görs av de olika ärendena är skrivna så att det inte förekommer några detaljer, namn, platser eller händelser som kan knytas till enskilda personer. I tveksamma fall har data utelämnats från presentationen. Alla namn som figurerar i presentationerna är fingerade och används för att läsaren lättare ska kunna skilja utredningarna åt. För att ytterligare stärka anonymiteten kommer inte heller redovisas från vilken kommun utredningarna är hämtade eller exakt under vilka år utredningarna genomfördes.

Litteratursökning

Studien avser att ge en inblick i eventuella förändringar i barnavårdsutredningar som genomförts före och efter implementeringen av BBIC som handläggningssystem. Det har varit en process att utveckla systemet och så småningom utbilda socialtjänstens personal i BBIC-systemet som pågått under ett tiotal år. För att kunna spegla denna tämligen nyligen genomförda förändring har litteratur som givits ut under en 10-15-årsperiod eftersökts, från mitten av 1990-talet fram till nutid.

Sökprocess

Vid sökning av litteratur för det berörda området har flera källor använts. Det är Socialstyrelsen som ansvarar för utformningen av BBIC, samt utfärdandet av den licens som fordras för att arbeta enligt modellen. Av den anledningen kommer mycket av materialet som direkt berör bakgrunden och utformningen av BBIC ifrån Socialstyrelsen vars hemsida varit en stor informationskälla. Utöver detta har sökningar gjorts i biblioteksdatan Libris med

hjälp av sökorden "barn*", "ung*", barnavård* samt "utred*" i olika kombinationer. Sökningar efter litteratur har även gjorts med databasen Social Services Abstracts med sökorden "child* perspective", "foster care" samt "welfare" i olika kombinationer. Sökningar efter BBIC-relaterat material har även gjorts på Artikelsök.

Alla forskningsartiklar och avhandlingar som valts ut som potentiella källor för denna studie är peer-reviewed material.

Validitet och reliabilitet

God intern validitet i kvalitativa studier kännetecknas av en väl beskriven och noga utförd datainsamling. För att kunna säkra detta vid kvalitativa intervjuer läggs vikt vid att tydliggöra intervjusvar genom tydliga frågor och möjligheter till komplettering, både under och efter intervjutillfället. Detta är inte möjligt på samma sätt när det gäller studier av redan befintliga akter. Graden av validitet i en kvalitativ forskningsstudie är beroende av författarens förmåga att genom presentationen och analysen skapa en tydlig bild av vad som studeras (Larsson, 2005). Detta motsvaras även av Kvaales (1997) resonemang kring vikten av hantverksskicklighet och noggrannhet gällande ifrågasättande av den producerande kunskapen som avgörande faktorer för en studies validitet. Detta förefaller vara av vikt vid genomförandet av denna studie.

Vid aktstudier finns även validitets- och reliabilitetsaspekter på data som samlas in från befintliga akter och register. Eftersom det handlar om andrahandsinformation kan studiens tillförlitlighet således påverkas av hur noggrant datainsamlingen genomfördes vid upprättandet av akten, t.ex. hur väl händelser och omständigheter stämmer överens med verkligheten i en socialtjänstutredning. Kvaliteten på den information som framkommer i aktstudier är dock av ringa betydelse för den typ av aktstudier som handlar om tillvägagångssätt vid utredningsarbetet snarare än vad som framkommer av själva innehållet i texten (Lundström, 2008). Denna studie intresserar sig för en kombination av det faktiska innehållet och strukturen i utredningsarbetet. Analysen riktar sig dock i första hand mot hur utredaren resonerar kring den information som presenteras i utredningstexten och är därför inte beroende av graden av ackuratess i de fakta som framkommer i utredningarna. Av den anledningen är studien inte beroende av hur väl utredningarna stämmer överens med verkligheten.

Även reliabilitetsaspekten är föremål för diskussion i den kvalitativa forskningen. Reliabiliteten är svår att bedöma då det inte handlar om mätbara data som samlas in då forskningen bygger på att beskriva omständigheter och uppfattningar om en viss företeelse (Larsson, 2005).

Generaliserbarhet

Inom den kvalitativa forskningen finns olika former av generaliserbarhet. Kvale (1997) redogör bl.a. för *statistisk* och *analytisk* generaliserbarhet. Statistisk generaliserbarhet är sällan möjlig att uppfylla i kvalitativ forskning eftersom underlaget i forskningen i allmänhet inte bygger på slumpmässiga urval från en angiven population. Istället kan en analytisk generaliserbarhet vara möjlig genom att forskaren för fram en analys av påvisade skillnader som blivit resultatet av en studie i ett enskilt fall. Analysen och forskarens argumentation kring denna kopplas till teoretiska utgångspunkter som kan motiveras genom vad som framkommit i forskningen. Denna argumentation kan ses som vägledande för hur en liknande

studie skulle kunna falla ut, och ger läsaren möjligheter att själv värdera fakta och påståenden som förts fram i en genomförd studie (Kvale, 1997; Larsson 2005).

Utifrån detta kan vi konstatera att resultatet i denna uppsats inte kan anses vara generaliserbart i någon större utsträckning då det baseras på ett mycket begränsat urval av akter och som dessutom är hämtade från en enskild kommun. Det som framkommit bör endast ses som tendenser som härrör ifrån en handfull observationer och bör därför tolkas med försiktighet. Det finns dock en viss analytisk generaliserbarhet i materialet då resultatet emellertid ändå kan vara intressant då det som tas upp är knutet till en utredningsmodell som fått stor uppmärksamhet och som på bred front håller på att införas i de flesta kommuner i Sverige. Vad som framkommit kan därför vara av intresse då uppsatsen syftar till att vidga perspektiv och bidra med nya synvinklar på problem som är ofta förekommande i socialtjänsternas arbete kring barn- och familjerelaterade utredningar. Detta kan ses som ett exempel på förändringar som ägt rum i samband med det implementeringsarbete som Socialstyrelsen och flertalet kommuner nu genomför. Resultatet i denna uppsats är alltså något som skulle kunna ställas i relation till liknande kvalitativa studier eftersom handläggningssystemet BBIC då skulle utgöra en enhetlig nationell referensram inom vilken det är möjligt att avgöra huruvida slutsatserna är analytiskt generaliserbara.

Resultat och analys

Jämförelser, ålderskategori 4-5 år

Oskar, 5 år, utredd före BBIC

I en utredning som genomförts före BBIC framgår att det finns stora brister i moderns kommunikation med barnet. 5-åringa Oskar har sedan flera år tillbaka bott tillsammans med modern då föräldrarna separerat kort efter att han föds. Modern har dock under hela tiden haft svårt att klara vardagen, både vad det gäller att se efter sig själv och i omsorgen av sin son. Hon har vid flera tillfällen varit aktuell för t.ex. ekonomiskt bistånd och även insatser då det gäller att stärka hennes roll som förälder och vårdnadshavare. Familjen har med andra ord varit känd av socialtjänsten i kommunen sedan tämligen lång tid tillbaka och är därför väl insatta i de problem och behov av stöd som omgärdat familjen under senare år.

Det har framkommit att Oskar är sen i sin utveckling. Språk, motorik och kognitiv förmåga ligger långt efter andra barn i samma ålder. Detta förklaras delvis med att pojken föddes för tidigt och man misstänker neurologiska och/eller genetiska anledningar till den försenade utvecklingen. Dessa faktorer berörs i utlåtande från den psykologiska utredningen, men där pekar man även på att barnets svårigheter att skapa relationer och sammanhang kan ha bidragit till att utvecklingen påverkats negativt. I utredningen finns flera exempel som stöder dessa misstankar. Utredaren har från flera håll fått indikationer på att modern försummat Oskar och inte kunnat bemöta hans behov, både ifrån personal som arbetat med stödsatser kring familjen och ifrån personer i pojken biologiska nätverk. Modern beskrivs som en person som är oförmögen att skapa en strukturerad och fungerande vardag, och som även har svårt att sätta sitt barns behov framför sina egna. Man har även uppmärksammat 5-åringen som kontaktsökande och sett att han mått bra av gränser och uppmärksamhet under tidigare placering i jourhem. Oskars eventuella medfödda handikapp i kombination med moderns bristande omsorgsförmåga anses i utredningen utgöra allvarliga hinder för pojken fortsatta utveckling.

Emil, 5 år, utredd enligt BBIC

Utredningen av omständigheterna kring Emil berör samma ålderskategori som i utredningen ovan och är genomförd efter implementeringen av BBIC i den aktuella kommunen. Utredningen genomförs i kommunen då familjens rådande förhållanden kommit till socialtjänstens kännedom, i synnerhet föräldrarnas pågående relationsproblem. I hemmet präglas vardagen av djupa konflikter med inslag av våld och hot om våld. Detta är något som under en längre tid i hög grad gått ut över den 5-årige sonen som också vistas i hemmet. Föräldrarna beskrivs i utredningen som upptagna med sina egna behov och med den allvarliga relationskonflikten och i huvudsak fokuserar på brister hos den andra. Bl.a. ska föräldrarna ha saboterat för varandra i omvårdnaden av sonen för att på så sätt kunna peka ut brister och få den andre att framstå i dålig dager. Modern uppges styras av sin dagsform och sinnesstämning i kontakten med Emil. Utredningen beskriver att hon återkommande avvisat och stött bort honom, såväl fysiskt som känslomässigt, vid tidpunkter då hon själv inte mår bra och hävdar att hon inte orkar med sonen mer än under kortare stunder. Pojken har även blivit vittne till våldshandlingar i hemmet.

Referenter i utredningen beskriver Emil som blyg men att han ändå har utvecklats i positiv riktning när det gäller den sociala förmågan. Han talar med andra barn på förskolan men

mycket sällan med andra vuxna. Han har svårt att delta i lekar på förskolan och leker ofta själv lite vid sidan av. Lekarna tillsammans med andra barn är ofta av våldsam karaktär och det är vanligt att han utsätter sig för hårdhänt behandling i leken. När det gäller kontakten med vuxna framkommer även från flera håll att han sällan interagerar med vuxna, framför allt inte om föräldrarna är närvarande.

Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning

Enligt Erik H. Erikson är de tre första stadierna i livet mycket viktiga och avgörande för den grundläggande individutvecklingen och personlighetsstrukturen. De tre kriser, som barnet går igenom under dessa livsfaser, lägger grund för samspelet mellan barnet och vuxna och i förlängningen rådande normer och samhällsstrukturer (Jerlang, 1988a). I de utredningar som rör 5-åringarna och som presenteras här finns tre jämförbara problem, anknytning, kommunikation och social interaktion, som vi här ska titta närmare på med hjälp av de valda utvecklingspsykologiska teorierna.

I det första stadiet, som Erikson kallar spädbarnsåldern (ca 0-1½ år), går barnet igenom krisen *grundtillit kontra misstro*. Barnet ska här förhoppningsvis utveckla en grundtillit till omgivningen. En avgörande punkt är att barnet upplever tillit i relationen till modern genom konsekvens och regelbundenhet i omsorgen. Genom att konsekvent få sina behov tillgodosedda upplever barnet en trygghet och skapar en tillit till att moderns omsorg består även om barnet släpper henne ur sikte (Erikson, 1993). Piaget är inte lika specifik när han beskriver känslolivets utveckling under de första levnadsåren. Istället pekar han på den tydliga kopplingen mellan barnets utveckling av motoriska och kognitiva färdigheter. Kopplingen mellan affekt och intellekt är inom Piagets utvecklingspsykologiska teorier central för alla stadier under människans uppväxt. Känslor utvecklas i samspel med barnets förmåga att uppnå ett jämviktstillstånd i förhållande till sina behov. Det kan t.ex. handla om en känsla av tillfredsställelse vid amning eller känsla av rädsla då barnet tappar balansen (Piaget, 2008).

Piaget beskriver hur barn under småbarnsåren genom utvecklingen av talet får tillgång till ett utbyte på en allmän arena, en allmän begreppsvärld, och kan vartefter utveckla sina handlingsstrategier, genom erfarenheter och kunskaper som tidigare erövrats, genom den sociala utvecklingen. Detta beskrivs som en faktor som karakteriserar småbarnsåldern (från 2-7 år) enligt Piagets synsätt. Enligt Piaget uppfattas föräldrar och personer som är äldre och större än barnet själv som överlägsna och det växer här fram en respekt hos barnet, både för äldre personer i allmänhet men även för de normer och värderingar som genom dessa personer assimileras i barnets omvärldsuppfattning. Den moral som byggs upp tidigt hos barnet bygger ofta på lydnaden till föräldrarna som blivit ett resultat av respekten som byggs upp (Piaget, 2008).

I utredningen av Emils situation ser vi att föräldrarna är fullt upptagna med sin djupa konflikt, något som alltså enligt Piagets synsätt kan få allvarliga konsekvenser för barnets moral och värderingar. De omständigheter som beskrivits i utredningen, föräldrarnas inkonsekventa och ofta avvisande omsorg i kombination med våldsytringar inför barnet, skulle mycket väl kunna vara en förklaring till att barnet avviker i de tre avseende som är gemensamma för barnen i de båda utredningarna. I utredningen om Emil talas om att barnet i leken låter sig behandlas hårdhänt. Likaså får vi veta att barnet bevittnat våld mellan föräldrarna i hemmet. Våldsamma lekar, svårt att knyta sociala kontakter med jämnåriga samt osäkerhet inför vuxna som ett uttryck för en möjlig rädsla och ambivalens i relationen till föräldrarna är alla möjliga

följder av bristande och inkonsekvent kommunikation. Liknande problematik kan även ses i Oskars situation där moderns inkonsekventa beteende får en motsvarande effekt.

Även Erikson menar att föräldrarnas känsla av säkerhet, både när det gäller i sig själva och i relationen till den andra föräldern (och förhållandet till samhället i stort), har stor betydelse för hur barnet utvecklar en uppfattning och en känsla av vad som är rätt och fel. Föräldrarna spelar i detta avseende en viktig roll genom att med stöd uppmuntra barnet att hitta egna handlingsmönster för att kunna klara av de utmaningar det ställs inför. Detta äger rum i det andra stadiet enligt Eriksons modell som berör åldern 1½ år till ca 3 år. Under denna tid bearbetas krisen *självständighet kontra blygsel och tvivel*. En positiv utveckling i detta skede av livet ska under gynnsamma förhållanden leda fram till en självständighet och en självtillit hos barnet. Det motsatta, en misslyckad krisbearbetning skapar en osäkerhet och skam hos barnet inför sina handlingsmöjligheter (Jerlang, 1988a). Utifrån Eriksons resonemang kan vi dra tydliga paralleller till båda dessa utredningar som har gemensamt att det handlar om problematiska relationer mellan föräldrar, inkonsekvent och avvisande beteende gentemot barnet där föräldrarna sätter sina egna behov före barnets. I synnerhet i det fall där man misstänker ett medfött neurologiskt handikapp blir det än mer avgörande för barnets utveckling med goda relationer och tydliga ramar från föräldrarnas sida.

Under det stadium som pojkarna i de två utredningarna befinner sig i, under 5-årsåldern, börjar barnet nu på allvar att bygga vidare på sina erfarenheter och börjar operera med saker, personer och situationer som finns tillgängliga här och nu. Barnet utvecklar ett intuitivt tänkande och kan börja diskutera och reflektera över vad som händer och varför de gör som de gör. Detta blir bl.a. tydligt i lekar som utvecklas allt mer i sociala samspel med omgivningen. Det gäller dock att barnet närmar sig stadiet utrustat med hur de utvecklat det symboliska tänkandet under åren fram till detta.

I de barnavårdsutredningar som presenterats ovan vet vi att så inte är fallet och detta är mycket riktigt något som också beskrivs i utredningarna när det gäller det sociala samspelet med andra barn i omgivningen. I utredningarna beskrivs svårigheter i att delta i lekar och interaktion med jämnåriga. Sådana avvikelser skulle kunna tillskrivas en tidigare negativ utveckling när det gäller upprättandet av respekt och normer i relation till föräldrarna.

Piagets resonemang liknar till stor del det som Erikson för i den aktuella utvecklingsåldern. Krisen *initiativ kontra skuld-känsla* genomlevs genom att barnet omsätter omgivningens influenser i utvecklandet av bl.a. nyfikenhet på sociala roller. Även Erikson nämner leken som en spelplats för denna utveckling (Erikson, 1993; Eriksson, 2004). Det som kan påverka utvecklingen i fel riktning är i detta fall skuldkänslor som kan växa fram som en följd av att könsroller och sociala roller som barnet tillgodogjort sig från sina föräldrar inte är användbara. På så sätt hämmas barnets initiativförmåga (Jerlang, 1988a).

Hur utredarna resonerar kring omständigheterna

Oskars (utredd före BBIC) eventuella medfödda handikapp i kombination med moderns bristande omsorgsförmåga anses i utredningen utgöra allvarliga hinder för hans fortsatta utveckling. Pojken bedöms ha ett utbrett behov av stöd och stimulans, såväl känslomässigt som praktiskt i vardagen. Utredarens bedömning i utredningen handlar närmast uteslutande om föräldrarnas förmågor att tillgodose barnets behov. Barnet, som i detta fall bedömts som kraftigt försenad i sin utveckling, beskrivs i den avslutande diskussion endast i allmänna drag ha behov av trygghet och närhet från föräldrarna, men inte på ett sätt som kan tänkas vara

adekvat för en pojke med särskilda behov. Istället talar utredaren i mer generella termer om hur viktigt det är för ett barn att leva tillsammans med föräldrar som kan anpassa sin omvårdnad efter barns behov. Det enda som specifikt återknyter till detta fall, utöver resonemang som rör moderns lämplighet som vårdnadshavare, är det faktum att det handlar om ett barn som ytterligare kan halka efter i utvecklingen om det inte sker en förändring i hans omsorg och umgänge. Det är i den övriga utredningstexten som det aktuella barnets behov behandlas, i utsagor och utlåtandet från personer och institutioner som figurerar i utredningen. Dessa är dock endast referat och det är i bilagorna, som ger den fullständiga redogörelsen för de olika utlåtandena, som det verkligen ges inblick i vad som brister när det gäller barnets specifika behov. Detta gör att fakta som rör barnets individuella psykologiska utveckling endast indirekt berörs i själva utredningstexten. Det är troligt att dessa fakta funnits med då utredaren gjort sin bedömning efter genomförd utredning. Dock saknas dessa fakta då bedömningen och den tilltänkta insatsen motiveras. Istället berörs, som tidigare nämnts, dessa specifika behov i mer sammanfattande termer i anslutning till bedömningen av föräldrarnas omsorgsförmåga.

I den andra genomförda utredningen (Emil, utredd enligt BBIC) understryker utredaren i sin analys att det föreligger en tydlig anknytningsproblematik mellan pojken och föräldrarna. Bristen på förutsägbarhet eller konsekvens i föräldrarnas agerande gentemot sonen, i synnerhet när det gäller moderns beteende, är ett stort hinder för en gynnsam utveckling. Enligt utredaren måste situationen förändras så att föräldrarnas konflikt och egna behov inte prioriteras före sonens behov. Relationen mellan pojken och modern beskrivs som ambivalent då kontakten dem emellan är inkonsekvent och hon verkar inte ha någon insikt om eller förståelse för vilken påverkan detta har på pojken. Fadern beskrivs som mer förstående men saknar den omsorgsförmåga som krävs för att möta barnets behov.

I utredningen om Emil lyfts anknytningsproblemet fram som en viktig aspekt i det allmänna resonemanget om hur de rådande omständigheterna uppkommit och för tillfället bäst åtgärdas. I övrigt följer dock utredningen i stort sett den gång och de punkter som anges i det utredningsformulär som ligger till grund för utredningar som genomförs enligt BBIC. Den teoretiska kopplingen upplevs dock som ganska tunn. Anknytningsproblemen problematiseras inte i större skala, bl.a. knyts inte anknytningsproblematiken i analysen till vad som kan ses som orsak och verkan i det aktuella fallet. Här presenteras endast bristen på anknytningspersoner som ett problem i allmänhet och således ej i särskilt konstruktiva ordalag. Möjligtvis är avsikten att tillgodose BBIC:s krav på kunskaper och övervägande gällande BBIC:s grundläggande teoretiska perspektiv samt kunskaper om risk- och skyddsfaktorer kring barn.

Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv

Utredarna lyfter i stort sett fram motsvarande aspekter som även kan göras i en analys av situationen med hjälp av Eriksons och Piagets utvecklingspsykologiska teorier. I båda fallen lyfts anknytningsproblematik fram som en påverkande faktor vilket även framgår i den utvecklingspsykologiska analysen, om än i andra ordalag. I utredningarna läggs en tydlig grund för beslutet av insats genom fakta, referenter och utlåtanden som hämtats in. Resonemangen i utredningarnas slutliga bedömningar berör även dessa problem, dock på något skilda sätt. Utredningen som genomfördes före implementeringen av BBIC behandlar problematiken med avvisande föräldrar på ett mer allmänt plan och för en diskussion om barns behov i mer generella termer.

I utredningen som genomförts enligt BBIC liknar resonemanget det som förts i den tidigare genomförda utredningen. Även här märks den anknytningsteoretiska kopplingen som en viktig aspekt i analysen av de rådande omständigheterna, helt i linje med de kunskaper om BBIC:s teoretiska utgångspunkter som är betydelsefulla inom BBIC. Här finns emellertid inte några tydliga kopplingar mellan anknytningsproblematiken och det som kommit fram i utredningen utan mer generella betydelser av bristfälliga anknytningar får motivera beslutet, som en sorts bekräftelse på vikten av de problem och brister i omsorgen som kommer fram. Dock vävs detta inte samman i den utsträckning som är tanken enligt de instruktioner som finns i BBIC där den komplexa process som bedömningen och analysen innebär kräver både kunskap om relevant forskning och praktisk erfarenhet.

Det framstår alltså inte några större skillnader mellan utredningarna i ålderskategorin 4-5 år. I båda fallen pekas på anknytningsproblem och hur föräldrarnas bristfälliga och inkonsekventa beteenden gentemot de båda pojkarna påverkat barnen i negativ riktning. Möjligen understryks detta något tydligare i den senare utredningen (Emil, som utretts enligt BBIC). Genom den utvecklingspsykologiska analysen ser vi att det även finns utrymme att ytterligare problematisera barnets sociala samspel med omgivningen och hur barnen agerar i relationen till andra barn som ett sätt att vidga perspektiven i utredningarna och därmed även i underlaget till beslut om insatser.

Skillnader i hur barnperspektivet hanteras

Utredningarna i denna ålderskategori rör tämligen små barn varpå barns aktiva medverkan sällan blir aktuella. Därför finns det inte i någon av dem några direkta utsagor från barnen.

I utredningen om Emil finns likväl tydligt fokus på omständigheter som direkt rör barnet och dess behov. Det finns gott om referentutlåtanden, under så gott som varje rubrik enligt BBIC:s utredningsformulär. Utredningens analys och bedömning saknar emellertid tydlig teoretisk eller forskningsbaserad koppling. Utredningen om Oskar redogör för observationer från utredarens möten med barnet, hembesök eller möte på socialkontoret. Även här lyfts många referenter in som behandlar barnets utveckling och beteenden. Sammanfattningen och bedömningen riktar tydligt fokus på barnets svaga utveckling och mammans föräldraskap.

Jämförelser, ålderskategori 7-9 år

Kerstin, 9 år, utredd före BBIC

Utredningen berör den 9-åriga flickan Kerstin och är genomförd före övergången till BBIC. Föräldrarna lever sedan länge med en missbruksproblematik. Båda föräldrarna konsumerar stora mängder alkohol, ett missbruk som lett till stora problem i familjen och i deras roll som föräldrar. Socialtjänsten har varit inkopplad under större delen av flickans liv och familjen har i omgångar haft insatser, bl.a. ekonomiskt stöd och stöd genom alkoholtagningen. Ekonomin och skötseln av hemmet har i omgångar varit körda i botten och vid flera tillfällen har främmande berusade personer vistats i hemmet tillsammans med föräldrarna. Mamman anser inte att flickan och hennes syskon har skadats av föräldrarnas alkoholkonsumtion.

Flickan i utredningen uppges ha fått ta ett mycket stort ansvar när det gällde att sköta sin och syskonens vardag vid tidpunkter då föräldrarna varit för berusade eller i dålig form efter en tidigare fylla. De har själva fått hålla reda på tider och praktiska saker i anslutning till skola och fritidsaktiviteter. Kerstin har under åren också upplevt stor oro för föräldrarna när de

druckit. Trots att hon försökt att i möjligaste mån inte vistas i hemmet har hon ibland inte vågat gå hemifrån då oron varit stark för hur föräldrarna ska klara sig i hennes och syskonens frånvaro. Hennes kontrollbehov beskrivs som stort. Enligt ett psykologutlåtande besitter inte Kerstin de resurser som krävs för att hantera den problematiska tillvaron och bedöms vara i stort behov av trygghet och närhet av omhändertagande och ansvarsfulla vuxna. Hon försöker i största möjliga mån klara sig själv och finner trygghet i jämnåriga kamrater och söker inte stöd hos vuxna i hennes omgivning. Flickan bedöms vara normalutvecklad i de flesta avseendena, dock pekar ett psykologutlåtande på en försenad kognitiv förmåga.

Linda, 7 år, utredd enligt BBIC

Linda bor hemma hos sin mamma. Mammans förra sambo, som till och från vistas i hemmet, har flera gånger misshandlat mamman allvarligt i hemmet, något som Linda blivit vittne till. Modern ska även vid upprepade tillfällen ha slagit flickan. Familjen har under åren återkommande varit föremål för utredningar av socialtjänsten i kommunen. Dock har mamman konsekvent avstått ifrån erbjudna insatser, som t.ex. samtalsstöd och utredningshem. Flickans föräldrar har sedan länge levt separerade och de har en konflikt angående omvårdnad och boende för dotterns del. Flickan har under åren endast haft sporadiskt umgänge med sin pappa. Föräldrarna har en djupgående konflikt vilket också är en bidragande orsak till att flickans kontakt med pappan inte varit vidare god.

I utredningen framgår av uppgifter från Lindas skola att hon varit svår att få kontakt med till en början. Konflikter uppstod med andra elever i skolan då hon varit elak mot dem. Enligt personal i skolan kan hon ha svårt med sin empatiska förmåga.

Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning

Enligt Piaget kan man i leken bland barn i denna åldersgrupp (från 7-12 års ålder) se att människan utvecklar en förmåga att ackommodera sin egen begreppsvärld och regelsystem och anpassa dessa till omgivningen. Genom detta tvingas barnen till en sorts konsensus om lekens spelregler och utvecklar därmed förmågan att sätta sig in i andras viljor och synvinklar. Här ser vi en tydlig kontrast mot tidigare utvecklingsstadier där barnet istället assimilerar omgivningens normer och värderingar. Dock finns en påtaglig risk att denna förmåga leder till en negativ utveckling för barnet om det trätt in i detta stadium med en skev relation till föräldrarna genom framväxten av respekt och underlägsenhet gentemot äldre personer i omgivningen och deras normsystem (Jerlang, 1988b; Piaget, 2008). Som nämnts tidigare kan oförutsägbart beteende hos vuxna skapa en osäkerhet och oro hos barnet. Om barnet tar detta med sig in i skolåldern är det möjligt att barnets anpassning istället görs till eventuella problematiska förhållanden i vardagen med utgångspunkt i denna oro. Detta verkar vara fallet i utredning om Kerstin som uppges ha utvecklat ett starkt kontrollbehov och en oro som är tydlig i kontakten med de missbrukande föräldrarna. Hennes beteende skulle kunna grunda sig i Piagets tankegångar om att hon nu har en så pass tydlig överblick över de rådande omständigheterna att hon utvecklat en handlingsberedskap att skydda familjen, både föräldrar och syskon, i en vardag som präglas av rädslor och besvikelser.

När det gäller utredningen om Linda framkommer inte lika mycket om hur flickans utveckling har fortlöpt under de rådande hemförhållandena. Endast på vissa punkter behandlas hur flickans beteende och funktion i sociala sammanhang ser ut. Det har visat sig att Linda till en början hade svårt med sin empatiska förmåga. Detta skulle dock kunna härledas till att hon är i den aktuella utvecklingsfasens unga år. Förmågan att utveckla respekt

och sympati genom att interagera med andra barn i leken som beskrivits ovan har hon kanske ännu inte hunnit utveckla. Dock ter sig hennes problematiska hemförhållanden som något som kan antas utgöra en stor påverkan på hennes individuella utveckling. Förvärvandet av tveksamma moralvärderingar från hemmet kan ha inneburit en försening av den sociala förmågan då hon i mötet med andra barn haft svårt att kunna tillgodogöra sig de andras värderingar som möjligtvis legat i strid med hennes eget normsystem.

Erikson menar att barnet under denna åldersperiod genomgår krisen *arbetsflit kontra underlägsenhetskänslor*. Även om det är en bra bit kvar dit börjar barnet närma sig vuxenvärlden och utvecklar en allt tydligare förståelse för vuxenvärlden. Barnet skapar uppfattningar om "verkligheten" som bygger på egna observationer och inte på andrahandsinformation. Det växer fram en självständighet hos barnet genom den utveckling som sker genom skolstarten. En positiv bearbetning av krisen bidrar enligt Erikson till att barnet utvecklar en känsla av kompetens, goda kunskaper och en konstruktiv initiativrikedom. Genom skolgångens kunskapsinläring och lekar sker en utveckling där barnet i samspel med omgivningen testar både sig själva och andra människor genom sina moralvärderingar och nyvunna kunskaper, liknande hur Piaget redogjort för lekens betydelse för denna åldersgrupp. En negativ utveckling under denna fas kan enligt Erikson leda till en känsla av otillräcklighet inför sig själv och sina uppgifter. En känsla av mindervärde får följden att man hamnar i ett underläge beträffande status i olika relationer (Erikson, 1993; Jerlang, 1988a).

I utredningarna om Kerstin och Linda föreligger en sådan möjlighet då det i båda fallen finns en problematisk familjesituation och en hemmiljö som mycket väl kan ha försenat barnen i deras utveckling på samma sätt som de fall som diskuterades i den yngre ålderskategorin. Barn som helt enkelt inte är mogna och mottagliga för den nya miljö och de förväntningar som skolstarten innebär. Lindas konflikter i mötet med andra barn vid skolstarten skulle kunna härledas till denna aspekt. För Kerstins del saknas en tillit och ett förtroende till vuxenvärlden. En trolig följd av otrygghet och många upplevda besvikelser som kommit av föräldrarnas missbruksproblem. I det senare fallet syns dock en positiv utveckling när det gäller kunskapsinläring och det sociala samspelet med jämnåriga. Dock kan alltså hennes trassliga familjebakgrund innebära att hon inte kan tillgodogöra sig och identifiera sig med den personliga utveckling som skolmiljön möjliggör. Det framstår istället som att hon upplever en allmän otillräcklighet som i sin tur lägger grunden till det mindervärdeskomplex som Erikson menar är en möjlig följd av en psykologisk felutveckling under denna utvecklingsfas.

Hur utredarna resonerar kring omständigheterna

Utredaren i Kerstins (utredd före BBIC) fall tenderar att lägga den största delen av utredningens fokus på föräldrarnas tillkortakommanden och deras oförmåga att ta hand om barnen. En av de centrala slutsatserna är att föräldrarna i nuvarande läge inte kan tillgodose barnets behov och att utsikterna för att situationen inom överskådlig tid ska förbättras är dåliga. Dock ges ingen större inblick i vad dessa behov består i, annat än i utredningens bilagor som består av utlåtanden från bl.a. barnpsykologiska bedömningar, t.ex. ett angeläget behov av tydliga anknytningspersoner. Sådan information hade med fördel även kunnat framgå av själva utredningstexten för att ytterligare motivera valet av insats och dessutom ge den och beslutet i övrigt en mer vetenskaplig grund. Istället ges en mer förenklad motivering i att en placering är nödvändig då barnets utveckling skadats av en i allmänhet otrygg och oförutsägbar tillvaro.

Utredaren sammanfattar Kerstins situation med att betona ett stort behov av vardaglig trygghet då det är uppenbart att hennes utveckling skadats på grund av föräldrarnas missbruksproblem och den tillvaro som blivit en konsekvens av detta och som familjen levt i sedan lång tid tillbaka. I utredningens sammanfattande bedömning beskrivs Kerstins problematiska beteende som en följd av hennes känslomässiga och alltmer depressiva förhållningssätt till livet. För att kunna tillgodose barnets behov menar utredaren att det finns ett stort behov av att vårdnadshavaren uppfattar behoven på ett realistiskt sätt och kan sätta sig in i och ha förståelse för barnets behov och situation. Under senare tid har det skett en förändring i attityd hos främst modern gällande hennes missbruk och det finns därmed bättre utsikter än på länge för att hon ska lyckas ta sig ur missbruket. Utredaren bedömer dock att flickans behov är akuta och att det kommer att dröja innan föräldrarna har möjlighet att kunna tillgodose hennes behov.

I den andra utredningen (Linda), som genomförts enligt BBIC:s utredningsformulär, framgår inte lika mycket om hur Lindas beteende ser ut och har förändrats i relation till en problematisk familjesituation. Det är inte heller alltid det som förväntas tas upp under formulärets rubriker som faktiskt avhandlas. I utredningens avsnitt för analys och bedömning motiverar man beslutet med ett resonemang om hur utvecklingen kan skadas av en otrygg hemmiljö som förs på ett mycket övergripande plan. Utredaren utgår i diskussionen ifrån forskningsrapporter och berör på så sätt vad som kan hända med barns utveckling om barnet utsätts för och/eller blir vittne till våld i hemmet. Det beskrivs t.ex. att såväl kroppsliga stressreaktioner som sociala och känslomässiga svårigheter är vanliga bland barn som bevittnat eller utsatts för våld i det egna hemmet. Det refereras tydligt till forskning som är aktuell på området. Paralleller dras till olika vetenskapliga artiklar som behandlar barns individuella och psykologiska utveckling utifrån olika perspektiv. I detta avseende syns en tydlig koppling till vetenskapliga aspekter inom detta område.

Det kan uppfattas som märkligt att Linda anses erhålla en grundtrygghet från modern, i utredningen beskrivet som en skyddsfaktor. En tillvaro som präglas av våld i hemmet och där flickan dessutom själv blir slagen (av mamman) verkar inte vara en miljö där flickan upplever en trygghet, mer än möjligtvis på ett materiellt plan. Att flickan själv utsätts för våld är också något som nämns som en riskfaktor i sammanhanget vilket gör att uppställningen lätt uppfattas som motsägelsefull. Det är emellertid möjligt att utredaren här pekar på grundtrygghet utifrån en behovshierarki, som den som presenterats av utvecklingspsykologen Abraham Maslow. I denna modell beskrivs olika nivåer för vad som kan anses vara trygghetsaspekter i en sorts rangordning med de mest basala i botten av en triangel som får representera behovshierarkin. För att kunna uppnå en högre nivå måste alla behov som anges i de lägre nivåerna vara uppfyllda. Längst ner finner vi de fysiologiska behov som är av vikt för att kunna upprätthålla livet (Halse, 1988). Möjligtvis är det något åt det hållet som utredaren syftar på. Formuleringen kan dock i sammanhanget uppfattas som ganska olycklig och även tämligen paradoxal i relation till vad som beskrivs som riskfaktorer.

Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv

Utredningarnas bedömningar grundar sig på utgångspunkter som till viss del motsvaras av hur man med Eriksons och Piagets utvecklingspsykologiska teorier kan analysera de båda barnens livssituationer. Dock bygger resonemangen i båda dessa utredningar mestadels på bakgrundsfakta som riktar sig i huvudsak mot hur föräldrars beteenden och vardagsliv. Som tidigare nämnts har dessa fakta stor relevans för de rådande omständigheterna och utsikterna för en förbättring i omsorgen av barnen. Dock upplevs inte Kerstin (i utredningen gjord före

BBIC) vara huvudpersonen eftersom beslutet i huvudsak grundas på föräldrarnas tillkortakommanden i föräldrarollen och inte med ett tydligt huvudfokus på barnets behov.

När det gäller Linda (utredningen gjord enligt BBIC) är den vetenskapliga ansatsen i analysen tydlig. Utredaren för emellertid diskussionen på ett mer generellt plan som därmed riskerar att inte vara till gagn för bedömningen av flickans situation som den vetenskapliga anknytningen skapar förutsättningar för. Den teoretiska anknytning som görs bidrar till en potential i utredarens bedömning men där utredaren alltså kan upplevas inte riktigt när ända fram. I utredningen om Linda bygger utredaren ett resonemang på angivna forskningsresultat som berör våldsyttningar i hemmet. Det forskningsunderlag som presenteras berör på flera punkter den problematik som lyfts fram i Eriksons och Piagets utvecklingspsykologiska teorier. Det teoretiska underlaget anknyter emellertid rätt så sparsamt till de behov som syns i det aktuella fallet. I utredningen beskrivs i relativt liten omfattning på vilket sätt som den aktuella flickan faktiskt har skadats och på vilka sätt och i vilka avseenden detta framkommit genom utredningsarbetet. Flickan ska enligt utredningen bli dygnsplacerad enligt 1-2 §§ LVU för vad som *kan* hända om hon stannar kvar i en problematisk tillvaro. Dock sägs lite om specifika problem som flickan fått i sin psykologiska utveckling som en följd av att ha levt i en vardag som kantats av våld och aggressioner. Den ambitiösa teoretiska anknytningen som görs relateras tämligen svagt till rådande omständigheter och det är lätt att få känslan att den kommit in i analysen för att uppfylla BBIC:s ambitioner att återkoppla till kunskaper om teoretiska utgångspunkter.

I utredningen om Linda finns alltså förutsättningar för en välgrundad analys även utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, men det kan som sagt lätt uppfattas som om detta inte tillämpas fullt ut. Analysen talar om behov och brister som kan leda till problem i barnets utveckling. Det skulle kunna framgå något tydligare vad dessa teoretiska ansatser som presenterats i analysen har för relevans för detta enskilda fall på ett mer explicit plan.

Skillnader i hur barnperspektivet hanteras

Utredningen om Kerstin fäster stor uppmärksamhet på föräldrarna, deras uppväxt och bakgrund, samt utveckling av missbruksproblem. Många referenter uttalar sig kring flickan och hennes behov. I utredningen redogörs även för samtal med flickan. I bedömningen väger föräldrarnas tillkortakommanden tungt. I den andra utredningen (Linda) har barnet inte kommit till tals gällande barnets behovsområden utom under en punkt, känslö- och beteendemässig utveckling, där hon berättar att hon blivit slagen i hemmet. Övriga utsagor från barnet kommer ifrån referenter.

I denna åldersgrupp är det viktigt att överväga ansvaret som läggs på barnet i en utredningssituation genom vilken avgörande vikt man fäster vid barnets vilja. Som beskrivits i tidigare forskning bör barn inte behöva göra ställningstaganden i situationer där de inte kan överblicka konsekvenserna.

Jämförelser, ålderskategori 13-14 år

Camilla, 14 år, utredd före BBIC

Utredningen kretsar kring 14-åriga Camilla som under uppväxten levt med mer eller mindre turbulenta familjeförhållanden. Ett par år efter födseln flyttade mamman till annan ort och Camilla bodde kvar hos släkten. Hon har aldrig haft någon kontakt med fadern. Efter

ytterligare några år återförenades mamman och dottern som nu flyttade till mamman och hennes nya familj. Mamman, som åter är ensamstående, har under åren tidvis varit vid dålig mental hälsa och har vid flera tillfällen varit sjukskriven för depression. Hon har känt att detta har gjort att hon inte haft kraft att kunna ta hand om dottern ordentligt och därmed inte kunna tillgodose hennes behov. Familjen har tidigare erhållit stödjande insatser i hemmet för att motivera mamman och främja ett ansvarstagande föräldraskap.

Camilla har fått ta stort ansvar i hemmet. Hon har även oroat sig mycket för familjen vid förändringar av bostadssituationen eller ekonomiska omständigheter. Mamman beskriver henne som ett stort stöd och tröst för henne när hon mått dåligt. Dock har Camilla struntat i gränser, regler och i att passa tider och börjat bestämma över sig själv i stor utsträckning. På grund av sin bristande omsorgsförmåga ansökte mamman om att dottern skulle bli familjehemsplacerad. I utredningen beskrivs att flickan i familjehemmet bemötts av kärlek, trygghet och konsekvens. En tydlig gränssättning av familjehemsföräldrarna upplevdes som besvärligt av 14-åringen under den initiala perioden i hemmet. Efter en tid märktes skillnader i Camillas beteende och hon blev både lugnare och tryggare.

Då familjen flyttat vid flera tillfällen har Camillas skolgång upprepade gånger blivit avbruten då hon fått börja i nya skolor. Hon har haft svårt att motivera sig i skolarbetet samt haft svårt med koncentrationen och har legat efter i kunskapsnivå jämfört med jämnåriga. Ibland har hon fått utbrott och blivit aggressiv mot lärare och andra elever. Utredaren beskriver att Camilla trivs i familjehemmet och att hon själv börjat få insikt om sin situation och problematik, samt att det finns hjälp att få. Hon vill stanna i familjehemmet. Slutsatsen är att det är viktigt för hennes positiva utveckling att få behålla tryggheten i familjehemmet.

Olivia, 14 år, utredd enligt BBIC

Utredningen är genomförd enligt BBIC och berör 14-åriga Olivia som uppvisat tecken på ett beteende där hon riskerar att skada sig själv. Hennes föräldrar separerade då flickan var i förskoleåldern. Föräldrarna har efter det haft mycket svårt att samarbeta kring omsorgen av Olivia och hennes syskon. Relationen mellan föräldrarna har efter separationen varit konfliktfylld och båda föräldrarna berättar att de beskrivit varandra i negativa ordalag. Förhållandena har tidigare utretts av socialtjänsten och det har då konstaterats att den rådande familjesituationen skadat Olivia och hennes utveckling. Olivia har sedan separationen levt stadigvarande hos modern, och på grund av föräldrarnas stora brister i samarbetet kring barnet har den nu 14-åriga flickan under åren haft ett begränsat umgänge med fadern och släkten på hans sida. Olivia ger i utredningen en bild av relationen till mamman som problematisk med många och stora konflikter. I relationen till mamman har det även förekommit hot och våld från båda håll. Relationen till pappan har enligt Olivia själv varit betydligt bättre. Hon upplever att han respekterar henne och känner sig även trygg med pappan som beskrivs som lyssnande och gränssättande. Föräldrarna har dock på senare tid förändrat sin kommunikation i positiv bemärkelse och har numera ett fungerande samarbete kring omvårdnaden av flickan och hennes syskon med bl.a. gemensamma regler och gränser.

Olivia har under arbetet med utredningen själv förmedlat att hon känner sig nedstämd och har problem med kraftiga humörsvängningar och aggressiva utbrott som går ut över omgivningen. Omgivningens oro för henne grundar sig på flickans eget beteende, mot sig själv och mot andra i hennes omgivning, som riskerar att skada henne och försätter henne i situationer där hon kan råka illa ut och t.ex. utnyttjas sexuellt. Hon har bl.a. rymt hemifrån och inte hörts av

på flera dagar. Föräldrarna är oroliga för att Olivia umgås i sällskap där det konsumeras alkohol och narkotika.

Möjlig utvecklingspsykologisk tolkning

Erikson kallar krisen under ungdomsåren för *identitet kontra identitetsförvirring*. Förutom den stora fysiska utveckling som sker under dessa år skapas ett intresse hos den unge av t.ex. nya fritidsintressen, kärlek och vuxenlivets jobb och karriär. Det är en tid av frigörelse men också av hårda krav från omgivningen vilket ställer den personliga identiteten på sin spets. Den starka anknytningen till kamratgruppen är betydelsefull. Det är här som ungdomen förstärker sin identitet genom samvaro i en grupp som delar liknande intressen, åsikter och värderingar som bekräftar den unge i sina ideologiska ställningstaganden (Erikson, 1993). En misslyckad krisbearbetning leder till förvirring hos barnet och i brist på identitetsskapande och bekräftelse i de egna ställningstagandena kan barnet istället klamra sig fast vid mer tveksamma värderingar och sedvanor som egentligen inte är dess egna val. Bristen på annan social samvaro och bekräftelse i gruppen gör att det kan upplevas bättre att finna sig i en mer asocial identitet än ingen alls. Det kan uppstå en situation där barnet helt enkelt väljer de roller som finns tillgängliga (Jerlang, 1988a).

I de två utredningarna i denna ålderskategori kan vi se två olika uttryck för en felutveckling utifrån Eriksons perspektiv. I det senare fallet, 14-åringa Olivia som utretts enligt BBIC, kan föräldrarnas konflikt och det klimat som varit tongivande i familjens relationer lett till att det redan i tidigare utvecklingsfaser bidragit till negativa bearbetningar av tidigare kriser. Detta kan ha resulterat i en oro hos Olivia i hennes identitetsutveckling. En uppgivenhet inför och en bristande känsla för den egna identitetsutvecklingen. Istället bejaktar flickan ett beteende som är problematiskt för henne där hon riskerar att skada sig själv och utsätta sig själv för svåra situationer som ett sätt att ersätta en misslyckad positiv utveckling. I det tidigare fallet (som berör Camilla), som utretts före BBIC, beskrivs en uppväxt med en mamma med sviktande psykisk hälsa i kombination med återkommande uppbrott, både ifrån hennes släkt och ursprung samt genom flera bostadsbyten som också inneburit byten av skolor och därmed, kan man förmoda, även kamrater och gemenskapskretsar. Även detta riskerar en felutveckling enligt Eriksons perspektiv då flickan aldrig riktigt fått chansen att bygga upp en samvaro och grupptillhörighet som i detta avseende är viktig för identitetsutvecklingen.

Piaget är inne på samma linje som Erikson när det gäller den unges förmåga att värdera sina ställningstaganden och forma en framtidsvision om hur vuxenlivet ska te sig. Piaget kallar detta stadium för *Den formellt operationella perioden* som åldersmässigt sträcker sig från ca 11-15 år. Det logiska tänkande som utvecklats under de tidiga skolåren har barnet nu utvecklat en förmåga att tänka logiskt kring abstrakta situationer. Tidigare låg dessa tankar på en nivå där tänkandet gjordes i relation till pågående eller tidigare erfarna observerbara fakta eller händelser. För den unge är det nu möjligt att experimentera och reflektera teoretiskt över det som inte existerar i den omedelbart givna verkligheten. Piaget menar att det som utgör skillnaden mellan denna utvecklingsfas och den föregående är just möjligheten till en fri, spontan reflektion. Med dessa nya färdigheter fortsätter den unge att bygga på och formulera sin redan befintliga uppsättning av normer och värderingar, diskussioner som frodas även i det sociala samspelet med jämnåriga i omgivningen (Jerlang, 1988b; Piaget, 2008).

Det är enligt Piaget huvudsakligen under denna period som personligheten formas (Piaget, 2008). Risken är stor att även denna process blir lidande genom dysfunktionella familjrelationer och nedärvda asociala värderingar. Som vi sett i utredningarna för denna

åldersgrupp finns problem och oro. När det gäller Camilla syns emellertid en ljusning i och med att flickan tidigare placerats i familjehem. Till en början hade hon svårt att finna sig i en situation med tydliga regler och restriktioner från familjehemsföräldrarna. Det är troligt att Camilla i en trygg miljö med tydliga gränser och förebilder påverkats att omvärdera sin tidigare normskala. Detta bekräftas av utredaren som uppger att flickan under tiden i familjehemmet blivit allt medveten och insiktsfull kring sin egen problematik. Möjligen är detta ett uttryck för att Camilla i den nya omgivningen kunnat utveckla förmågan att på ett friare sätt reflektera över sin verklighet, på det sätt som Piaget beskriver. Om denna utveckling fortsätter finns goda förutsättningar för att hon ska utveckla en positiv och stabil personlighet.

För Olivias del har utvecklingen istället eskalerat och hennes behov av en stabil tillvaro med tydliga ramar är påtaglig. Utan ingripande kommer hennes beteende att på sikt få konsekvenser för hennes vuxna liv då denna utvecklingsfas är av stor betydelse för hur personlighets- och identitetsutveckling formas, enligt Piagets synsätt.

Hur utredarna resonerar kring omständigheterna

I utredningen om Camilla (utredd före BBIC) nämns separationer och uppbrott som en starkt bidragande orsak till flickans negativa individuella utveckling. Flickan har under hela sin uppväxt återkommande fått utstå uppbrott, både från sin mamma och från släkten, den uteblivna kontakten med pappan samt flertalet skolbyten. Moderns bristande omsorgsförmåga har också orsakat problem för flickan. Efter att ha flyttat till ett familjehem har situationen stabiliserats och beteendet gradvis börjat utvecklas i positiv riktning. Camilla trivs i familjehemmet och vill gärna stanna där men är orolig för hur relationen till mamman ska påverkas av att hon inte vill bo med mamman.

Utredarens analys, i utredningen om Olivia (utredd enligt BBIC), som gjorts på det som blivit känt genom utredningsarbetet fokuserar framför allt på flickans beteende som en följd av efterdyningarna av föräldrarnas separation. Dock understryks att det inte är separationen i sig som utgör en riskfaktor utan hur kontakt och umgänge mellan familjemedlemmarna fungerar efter det att föräldrarnas separation är ett faktum. Föräldrarnas bristande förmåga att samarbeta kring dotterns tillvaro har lett till en negativ inverkan på flickans känslomässiga, beteendemässiga och sociala utveckling. Olivia har fått ta betydligt större ansvar än vad som kan anses ligga i linje med hennes ålder och mognad. Att föräldrarna satt sin relationskonflikt före dotterns behov har lett till svårigheter för flickan att känna anknytning och tillhörighet. Även om föräldrarna numera kommer överens när det gäller dottern har hennes asociala beteende inte förändrats. Utredaren menar att föräldrarnas nyvunna förmåga att samarbeta paradoxalt nog kan få en negativ inverkan på situationen och av flickan upplevas som ett svek ifrån en person hon tidigare kunnat finna trygghet och stöd i. Föräldrarna bedöms för tillfället inte kunna bistå med den trygghet och stabilitet i tillvaron som flickan behöver för att kunna bryta den negativa trenden av destruktivt beteende.

I utredningen (Olivia) görs en tydlig analys kopplad till anknytningsproblematik samt en tydlig sammanställning av de risk- och skyddsfaktorer som är rådande i fallet. Här summeras alla utsagor, åsikter och ställningstaganden som framkommit under utredningsarbetet och tolkas utifrån de teoretiska utgångspunkterna.

Utredningarnas resonemang ur utvecklingspsykologiskt perspektiv

Utredningen av omständigheterna kring Camilla gjordes före övergången till BBIC och saknar därmed den struktur som anges genom BBIC:s formulär. Här finns tydliga skillnader i jämförelse med de senare genomförda utredningarna då analysen inte har någon egen punkt. Istället är det i utredarens allmänna bedömningar som situationen och rådande omständigheter bearbetas och slutligen mynnar ut i ett förslag till beslut. Här presenteras inga specifika teorier eller tidigare forskning som kan motivera ett resonemang och således även färga det beslut om åtgärder eller placering som föreslås i anslutning till utredningens slutliga bedömning. Utredaren lyfter på flera punkter fram behov som flickan har, både som en följd av sina osäkra hemförhållanden men också av mer konstruktivt slag för att förbättra situationen för flickan. Det är i stort sett samma områden som berörts i den utvecklingspsykologiska analysen, återkommande uppbrott och byten av miljöer och bekantskapskretsar.

I den andra utredningen (Olivia), som genomförts efter införandet av BBIC, följer utredaren det formulär som ligger till grund för utredningar enligt BBIC. I utredningens analysdel syns tydligt hur man inom BBIC poängterar vikten av att kunskaper om de teoretiska perspektiv som använts då man konstruerat modellen. Även här finns likheter med den utvecklingspsykologiska analysen och dess beröringspunkter.

Utredningarna i denna ålderskategori berör emellertid inte uttrycksfullt beteende som en naturlig reaktion från ungdomar riktat mot vuxenvärlden. Det faktum att de unga, enligt Erikson och Piaget, förutom konflikten med föräldrarna dessutom genomgår en konflikt med sig själva, sina värderingar, sin världsuppfattning och ideologiska identitet kommer inte fram i utredningarna. Istället dras parallellerna direkt till barnets dåliga relation till omgivningen. Denna del av den personliga utvecklingen är en central aspekt hos både Erikson och Piaget och som med fördel kunde ha beaktats i den analys som utredarna gjort. Det skulle kunna utgöra ytterligare ett perspektiv som är av vikt då vårdinsatser för barn i denna ålderskategori planeras för att främja en positiv personlig utveckling.

Skillnader i hur barnperspektivet hanteras

I utredningen om Camilla beskrivs hur hon utvecklats under tiden hon varit placerad i familjehem, och blivit medveten och insiktsfull om sitt eget problematiska beteende. Hon har under den aktuella utredningen deltagit själv genom samtal med socialsekreteraren. Hon har nu uttryckt en önskan om att få stanna i familjehemmet. Utifrån vad som beskrivits i de teoretiska perspektiven och den tidigare forskningen finns flera vinster med detta. I den utvecklingspsykologiska analysen beskrevs hur en sådan förändring kan skapa goda förutsättningar för att kunna vända en negativ utveckling och verka för en positiv identitetsutveckling. Detta i kombination med att ett barnperspektiv genom att barnet själv medverkar i utredningen med sina egna åsikter och viljor skapar självförtroende i att samarbeta med vuxna för att förbättra sin egen situation.

I utredningen om Olivia förekommer en återkommande medverkan av det utredda barnet genom att Olivia själv lämnat sin uppfattning av situationen. Behoven är tydligt knutna till angivna forskningsrön. Så gott som alla rubriker på sidorna i triangeln är använda, säkert komplett sett till innehållet. Ett tydligt fokus på barnets behov syns genom att barnets egna utsagor ges tydligt och återkommande utrymme och ter sig vara en starkt bidragande byggsten till den samlade bedömning som socialtjänsten gjort i ärendet.

Sammanfattande analys

Genom studien förefaller de tre utredningar som genomförts efter implementeringen av BBIC i den aktuella kommunen generellt likna varandra mer än de tre som genomförts före implementeringen. Det finns en enhetlig struktur och det syns att de framställts enligt ett gemensamt utredningsformulär, om än med något varierande omfattning. Denna tendens motsvarar det som är en av tankarna med BBIC, nämligen att skapa en nationell enhetlig metodik i socialtjänsternas utredningsförfaranden.

I de flesta fallen finns paralleller mellan uppsatsens utvecklingspsykologiska analys och de resonemang som görs i de olika utredningarna. Detta gäller utredningarna såväl före som efter införandet av BBIC. Det finns dock en tendens att de utredningar som genomförts efter införandet håller en jämnare nivå, även om det även där ibland saknas tydliga kopplingar mellan utredningsfakta och den teoretiska och forskningsbaserade presentationen. Det finns även en jämnhet vad det gäller det insamlade materialet. Utifrån detta förefaller det som om BBIC som handläggningssystem kan ha medverkat för att främja barnets intressen genom att förmedla barnets position och egna intressen, både genom att barnet själv fått komma till tals och/eller genom omgivningens utsagor. Att det skapas en enlighet utifrån de problem- och behovsområden som berörs i BBIC:s utredningsformulär förstärks även möjligheterna till en tydlig och samlad bild över de rådande omständigheterna. Detta är ur Eriksons och Piagets utvecklingspsykologiska avseenden av stor vikt för att sätta barnet i ett livsloppsperspektiv där olika händelser och levnadsförhållanden påverkar barnets utveckling både på kort och lång sikt.

I de tidigare utredningarna saknas ibland en tydlig koppling mellan orsak och verkan mellan barns beteenden och vuxnas interaktion med barnet. Istället dras slutsatser i huvudsak baserade på hur situationen ser ut idag och vilka utsikter som finns för en förändring. Det senare görs även i utredningar som gjorts efter övergången till BBIC, men intrycket är att det där finns mer som motiverar utsikter och val av insats mer genom att man tydligare ser till barnets utveckling i relation till föräldrars och omgivningens förmåga att uppfylla barnets behov.

I utredningen om Kerstin syns tydligt, i jämförelse med de utredningar som härrör från tiden efter implementeringen, att den inte genomförts eller presenterats utifrån en angiven mall eller ett konstruerat formulär. Utredningen kan i jämförelse med de andra utredningarna uppfattas som omständligt skriven. Majoriteten av informationen rör föräldrarnas missbruk och deras missbrukshistoria. Detta är naturligtvis relevant för att skapa en överblick över den rådande situationen samt utsikterna till att tillvaron för barnen och de omständigheter som familjen för närvarande lever i ska med framgång kunna förändras. De punkter som utredningen berör gällande föräldrarna, deras relation och deras missbrukshistoria skulle tjäna på att struktureras så att bilden av dem och det närmaste nätverket skulle bli mer överskådlig. En hypotes i detta sammanhang är att en tematisering av innehållet i utredningen liknande det som nu görs enligt BBIC:s mallar och formulär skulle göra utredningen mer lättillgänglig och lätthanterlig i det avseendet att informationen skulle kunna koncentreras och därmed upplevas som mer betydelsefull. Vissa uppgifter om föräldrarnas bakgrund och uppväxt känns här omotiverade, framför allt då det inte senare i utredningen finns någon återkoppling till detta.

Det som framför allt skiljer de olika utredningarna åt är att de som genomförts efter införandet av BBIC beskriver vetenskapliga teorier i samband med bedömningarna. Det är emellertid bara i ett av de tre BBIC-fallen (utredningen om Olivia) där det finns en verkligt tydlig koppling mellan de vetenskapliga perspektiven och det aktuella barnets behov.

Utredningen ger en välbeskriven bild av omständigheterna kring barnet och är väldokumenterad enligt BBIC:s utredningsformulär med en utförlig barnmedverkan. Kanske är det just helheten som är det starka med just denna utredning, bra information tillsammans med en bedömning med ett flertal vetenskapliga referenser. Intrycket som ges är att detta helt klart ger utredningen en särskild tyngd då man utifrån flera perspektiv skapar en samlad bedömning av läget och möjligheter till framtida insatser. Detta kan anses öka utredningens trovärdighet genom att stor tyngd läggs på en professionell bedömning genom flera teoretiska perspektiv. I utredningen av Emils situation finns dock inte samma tydliga uppställning av teorier som kan anses vara relevanta för det aktuella fallet som setts i de andra utredningar som genomförts enligt BBIC. Däremot lyser emellertid ambitionen inom BBIC till en omsorgsfull analys igenom i alla de senare genomförda utredningarna, om än alltså med något varierande resultat. Som tidigare nämnts har undersökningar visat att utredarens förhandsantaganden och hypoteser då utredningsarbetet inleds riskerar att redan på ett tidigt stadium färga utredningsarbetet (Sundell m.fl., 2007). Utifrån tendensen som synliggjorts i denna uppsats, att implementeringen av BBIC medfört bedömningar med tydligare teoretisk koppling, framstår forskningsanknytningen kunna utgöra en motvikt till denna subjektiva påverkan. Detta bekräftar även strävan efter den tätare vetenskapliga koppling till utrednings- och uppföljningsarbete som betonas i BBIC-systemet (Dahlberg & Forssell, 2006).

Barnperspektiv

I studien framträder inga större skillnader i hur man har fokuserat på barnets behov under de rådande omständigheterna. Det ser i de olika åldersgrupperna ungefär likadant ut före och efter införandet av BBIC. Genom att jämföra barnperspektivet utifrån olika ålderskategorier framträder en bild av på vilka olika sätt som man i utredningarna arbetar för att tillgodose barnens behov som stämmer väl överens med de tidigare kunskaper på detta område som tidigare presenterats. Det har visat sig i denna studie att en direkt medverkan från barnen själva är större i de äldre ålderskategorierna. Detta är något som är i linje med både FN:s barnkonvention och svensk lagstiftning som anger att hänsyn skall tas till barnets inställning och barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Det som skiljer sig rör snarare inom vilka områden som barnen kommer till tals, alternativt beskrivs i utlåtanden från referenspersoner.

Det finns dock en tendens som pekar på att det genom den systematik som finns inbyggd i BBIC lättare framgår på vilka områden som barnet själv har eventuella åsikter eller önskemål genom att utredningen genomförs med hjälp av formulärets rubriker inom olika problemområden. I detta avseende framstår BBIC som ett sätt att säkra att barnets intressen tas tillvara eftersom barnets egen uppfattning är något som är återkommande under flertalet rubriker i BBIC:s utredningsformulär. Detta är något som, åtminstone bland större barn som ofta kan uttrycka sina egna önskemål, kan minska risken att ge föräldrar i djupa konflikter tveksamma tolkningsföreträden när det gäller barnets bästa som beskrivits av Fridh och Norman (2005) i den tidigare forskningen. Denna problematik när det gäller barnperspektiv har i denna uppsats syns tydligt i flera utredningar där en kaosartad relation mellan föräldrarna tenderar att stå i vägen för den omsorg som istället borde stå i deras fokus. Fördelarna med den givna systematiken gäller även utsagor från externa myndigheter och andra instanser samt personer i barnets nätverk, eftersom den informationen syftar till att skapa en helhetsbild kring det utredda barnet. Utifrån ett sådant tydligt fokus på barnets tillvaro och dess egna perspektiv på situationen skapas goda förutsättningar att kunna tillgodose barnets behov.

Ambitionerna att göra bedömningar utifrån en analys av de rådande omständigheterna utifrån aktuell forskning och teoretiska utgångspunkter kan också ses som ett sätt att tillvarata och fokusera på det som ligger i barnets intresse. Det kan uppfattas som ett sorts barnperspektiv då man flyttar fram barnets position i utredningen genom dess egen medverkan och/eller utsagor från externa aktörer vid återkommande tillfällen enligt BBIC:s utredningsstruktur. En forsknings- och evidensbaserad hållning i barnvårdsutredningarna torde innebära klara fördelar för barnet då detta minskar risken för godtyckliga bedömningar och diskursiva ställningstaganden, som i tidigare forskning visat sig utgöra risker i utredningsarbetet och som beskrivits av Gunvor Andersson och Anna Hollander (2004). Detta bidrar också till ett utvidgat barnperspektiv utifrån de tre nivåer, strukturellt, individuellt och kontextuellt, som framställts av Marit Skivenes och Astrid Strandbu (2006).

Slutdiskussion

Motsvarar resultatet studiens syfte och frågeställningar?

Uppsatsens syfte är att undersöka eventuella förändringar i hur barns situation och behov återges i socialtjänstens barnavårdsutredningar i samband med införandet av BBIC. Med hjälp av genomgången av barnavårdsutredningarna i urvalet och möjliga tolkningar av innehållet har materialet bearbetats och vissa förändringar framträtt. Nedan visas hur uppsatsens resultat kan placeras in under studiens frågeställningar. Genom detta anser uppsatsens författare att frågeställningarna besvarats.

Vilka skillnader framträder i hur man resonerat kring barns behov i utredningar som genomförts före och efter övergången till att arbeta enligt BBIC?

De utredningar som genomförts efter implementeringen av BBIC liknar varandra mer i upplägg, analys och argumentation än de som genomförts under den tidigare urvalsperioden. I BBIC-utredningarna syns även tydligt kopplingarna till aktuell forskning och vetenskapliga rön, vilket ligger i linje med vad som är en av BBIC:s grundtankar. Tillämpningarna av dessa varierar dock och tenderar till att endast appliceras till en diskussion i allmänhet och inte till det specifika fallet. Dock visar studien även på goda exempel där den vetenskapliga kopplingen är god och sammantaget tyder detta på en potential i utredningssystemet att skapa väl underbyggda beslutsunderlag.

På vilka sätt skiljer sig resonemangen utifrån utvecklingspsykologiska perspektiv?

När det gäller val av utredningsinformation och hur utredaren diskuterar den uppkomna situationen kan man med utgångspunkt i denna studie och med en utvecklingspsykologisk position se vinster med övergången till BBIC. Det framgår av resultatet att barnet mer noggrant sätts i sitt sammanhang där stor hänsyn tas till dess omgivning, miljöer samt kontakt och samspel med andra människor i relation till barnets individuella utveckling. Genom BBIC:s definierade behovsområden och systematiserade dokumentation gynnas barnet på ett sätt som kan ses som positivt ur utvecklingspsykologisk synvinkel. Möjligheterna till en epigenetisk hållning främjas och därmed möjligheterna att även på längre sikt påverka barnets utveckling i positiv riktning, vilket stämmer väl överens med Eriksons och Piagets teorier.

Har implementeringen av BBIC inneburit några förändringar i barnperspektivet i kommunens arbete?

Genomgången av utredningarna visar inte på någon större förändring i om och på vilka sätt barnets egna åsikter och önskemål kommer fram i utredningstexten. Skillnader finns dock i hur ofta samt inom vilka områden barnet kommer till tals. Detta som en trolig följd av BBIC:s utredningsformulär. I detta avseende kan alltså BBIC i sig innebära en förändring då det lättare kan säkra barnets intresse och låta det komma till tals på många områden under utredningsarbetet.

Resultatdiskussion

Som nämnts i kapitlet Kunskapsläge utvecklades BBIC delvis för att skapa ett mer nationellt enhetligt förfarande och genom detta motverka godtycke och stärka rättssäkerhetsaspekter. Då det gäller utredningarna som ingår i denna studie kan vi se att de tre utredningar som genomförts efter införandet av BBIC liknar varandra mer i uppbyggnad och information än de tre utredningar som genomförts innan övergången till BBIC.

Även om BBIC delvis syftar till ett minskat godtycke är det fortfarande upp till utredaren vad som ska tas med och lyftas fram i den skriftliga utredningen. Detta gäller både vad det gäller informationsunderlag och utifrån vilka vetenskapliga belägg och utgångspunkter som de insamlade utredningsmaterialet. Som framgått i kapitlet Kunskapsläge har forskning visat att utredarens egen bakgrund haft betydelse för hur denne har valt att värdera uppgifter i ett utredningsarbete, samt därmed även påverkat den slutliga bedömningen. Utifrån detta framstår ett arbete som knyts samman till aktuell forskning och vetenskapliga belägg som ett bra sätt att minska utredarens mer eller mindre medvetna personliga ställningstaganden som en följd av dennes bakgrund. Det är emellertid fortfarande så att utredningsarbetet färgas av utredaren genom vad denne väljer att ta med i utredningen. Enligt den tidigare forskningen riskerar riktningen på utredningsarbetet att bestämmas utifrån den hypotes med vilken utredaren går in i arbetet. Denna hypotes är ett resultat av utredarens personliga hållning till den uppkomna situationen och blir därmed till viss del avgörande för hur utredningen genomförs. De vetenskapliga och evidensbaserade inslagen som utredaren tar med i analysen av den information som framkommit gällande en klient kan alltså väljas för att, mer eller mindre omedvetet, ge stöd åt utredarens egen tes. Den vetenskapliga koppling som förespråkas i BBIC-konceptet och som syftar till att bidra till en saklig bedömning kan alltså inte helt eliminera risken för ett visst godtycke inom utredningsarbetet genom utredarens personliga ställningstaganden.

Även om många aspekter om barns utveckling och behov som har framkommit genom den utvecklingspsykologiska analysen återfinns i den diskussion som utredarna för i analys- och bedömningsdelen i de olika ärendena finns troligtvis vinster med ett sådant perspektiv i analysen av informationen i barnavårdsutredningar. Intrycket från utredningarna är, föga förvånande, att utgångspunkten är att inleda ett förändringsarbete för att förbättra situationen här och nu. Ofta är situationen så pass allvarlig att det förestående ingripandet är mer eller mindre akut. Styrkan i att använda dessa utvecklingspsykologiska synsätt är att man på ett bra sätt kan sätta barnet i ett sorts livsloppsperspektiv genom teoriernas inställning till en epigenetisk utveckling. Eriksons och Piagets teorier kan bidra med att skapa insikt och förståelse om barns behov på flera plan, t.ex. vad det gäller barns anknytning, kognitiv utveckling, sociala samspel och personlig identitetsutveckling under olika faser av livet. Genom teoriernas epigenetiska synsätt kan man alltså både se anledningar till en befintlig problematik och utveckla strategier för att förbättra möjligheterna för en positiv utveckling på lång sikt. Teoriernas tolkning kan också fungera som vägledande i processen att anpassa insatserna för det växande barnet. Utredningsarbetets komplexitet gör att detta naturligtvis är något som måste knytas samman till socialarbetarens professionella erfarenhet och bedömning och inte vara något där teorierna får ”härja fritt” och på eget bevåg stå för bedömningar av enskilda situationer. Teorin får således inte ensamt motivera beslutet utan måste på ett tydligt sätt sättas i relation till den information som framkommit under utredningsarbetet samt även vägas mot andra teoretiska utgångspunkter kring barns behov och individuella utveckling. Kanske är detta extra viktigt att poängtera vid tillämpning av de utvecklingspsykologiska synvinklar som använts i denna studie eller andra teorier med en ganska statisk uppdelning av t.ex. utvecklingsfaser. Det kan finnas en risk med en överdriven tro på ålderskategoriserade perioder i livet med givna kriser och konflikter. I synnerhet då barns och ungdomars individuella utveckling är mycket komplex och, som Haldor Øvreide (2001) beskrivit, i utsatta situationer även kan röra sig över gränserna mellan olika utvecklingsfaser vilket tidigare framkommit i avsnittet Kunskapsläge.

På samma sätt som det finns en risk att man fäster alltför stort värde vid teoretiska utgångspunkter finns även en möjlig risk att standardiserade formulär och riktlinjer får för

stort spelrum i ett utredningsarbete. Det är även här viktigt att poängtera vikten av socialarbetarens professionella förmåga att samla och värdera utredningsfakta som är saklig och relevant. Det finns annars en möjlig risk att utredningssystematiken i sig tar överhanden och att man låser sig vid systematiken och inte reflekterar i tillräcklig utsträckning om vad som bör beaktas och inom vilka områden. Hög arbetsbelastning är en möjlig anledning till att utredningsarbetet rullar på av sig självt enligt de arbetsverktyg och formulär som finns till hands inom BBIC utan att det reflekterats över dess betydelse och relevans för det enskilda fallet. En sådan hypotes kan även kopplas till den kritik som framförts av Håkan Svenbro (2008) som menar att barnet genom den systematiserade arbetsgången riskerar att reduceras till "sin avspegling i utredningsvärlden".

Även om det finns en större likhet mellan utredningarna som genomförts enligt BBIC än bland dem som gjorts före införandet finns likheter mellan alla utredningar som ingått i denna studie när det gäller utredningsfakta och slutlig bedömning. Möjligtvis finns likheter som ett resultat av ärendenas karaktär och den intervention som är aktuell för de barn och ungdomar som berörs, nämligen olika former av dygnsplacering. De konsekvenser som följer på de beslut som tas med stöd av utredningarna utgör stora ingrepp i människors liv och vardag. Av denna anledning kan antas att utvärderingarna gjorts med största omsorg och noggrannhet. Detta då utredningarna av denna anledning är beroende av omsorgsfulla och välgrundade bedömningar.

Metoddiskussion

I denna studie har det riktats synpunkter på hur vissa utredare har resonerat i en slutlig bedömning och även vad det gäller vad de valt (och inte valt) att ta med i utredningstexten. Dessa är synpunkter endast på hur utredningen framställts i dess skriftliga form och gör inga anspråk att bedöma eller kritisera utredarens professionella förmåga till en korrekt bedömning i det enskilda fallet. Författaren är emellertid av uppfattningen att en väl genomförd skriftlig framställning höjer trovärdigheten i arbetet. Enligt riktlinjerna i BBIC ska även besluten underbyggas teoretiskt med utgångspunkt i aktuell forskning eller teoretiska modeller. I de utredningar som genomförts enligt BBIC har den *skriftliga* framställningen varit varierande på den punkten. Det finns i aktmaterialet ett fall som lyser igenom mer än de andra som använt sig av BBIC som handläggningssystem. I detta fall finns en tydlig och konsekvent koppling till vad som kommit fram under utredningsarbetet och därmed skapar en stringens och leder fram till en helhetsbedömning som upplevs som en logisk följd av den förda diskussionen. Detta tyder, som nämnts ovan, på en verklig potential i systemet som har goda förutsättningar att presentera beslutsunderlag, och som på ett mycket kompetent vis skapar en trovärdig och välgrundad bedömning där utredningsfakta knyts och relateras till de teoretiska utgångspunkterna. Detta gäller socialtjänstären i allmänhet, men kanske i synnerhet då det gäller utredningar som utgör underlag för dygnsplaceringar enligt SoL eller LVU som är känsliga då de berör stora, ibland livsavgörande, ingrepp i utsatta barns och familjers tillvaro.

Det lilla urvalet som denna studie bygger på gör, som tidigare nämnts, större försök till generaliseringar tämligen ointressanta. Det är inte möjligt att lyfta resultaten i denna uppsats på en nivå där vi kan diskutera utredningsarbetet kring barn och unga på ett generellt plan där de kan påstås vara representativa i någon utsträckning. Däremot har resultatet väckt många frågor kring utredningsarbetet som är värda att lyftas fram. Dessa frågor kanske är extra intressanta med tanke på det genomslag som BBIC har fått i den kommunala barnavårdsutredningen. Eftersom det verkar finnas en utbredd och stor tilltro till detta handläggningssystem, och då det är under implementering i stort sett i alla delar av Sverige,

framstår det som extra viktigt att diskutera innehållet i BBIC, både då det gäller information om rådande omständigheter och teoretiska utgångspunkter. Det stora genomslaget syns inte minst i den granskning av socialtjänsternas barnavårdsarbete som genomförts av Länsstyrelserna som framhåller BBIC som en anledning till att kvaliteten på barnavårdsutredningarna i Sverige generellt har förbättrats (Länsstyrelserna, 2008).

Förslag till fortsatt forskning

Eftersom denna studie endast behandlat en handfull utredningar skulle en naturlig fortsättning vara att utvidga studien för att se hur de resultat som kommit fram här kan jämföras med vad som skulle kunna bli resultatet av en större studie som behandlar ett större antal akter, ett urval från flera kommuner, samt utredningar från andra typer av ärenden som behandlas inom ramarna för BBIC.

Finns det något annat som kan ha påverkat hur utredningsarbetet förändrats under den senaste tioårsperioden? Exempel på sådana förändringar kan handla om arbetsklimat och arbetskultur lokalt på arbetsplatsen, förändrade ekonomiska förutsättningar eller, som diskuterats ovan i resultatdiskussionen, arbetsbelastning för socialsekreterare. Då det gäller arbetsbelastningen för socialsekreterare, finns det en risk att ett mer standardiserat handläggningsförfarande ger arbetet en karaktär av ett "löpande band"? Detta är något som skulle kunna ha en direkt negativ inverkan på utredningsarbetet och därmed möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt lyckas sätta barns behov i centrum, samt att även tillgodose dessa behov.

BBIC syftar bl.a. till att skapa en nationell enhetlig dokumentationssystematik. Då personalomsättningen på många socialkontor är stor är det viktigt att ha en välfungerande dokumentation som möjliggör för olika socialsekreterare att handlägga ett fall som någon annan har arbetat med i ett tidigare skede. Har chanserna till detta ökat i och med övergången till att använda BBIC?

I BBIC finns en ambition att koppla samman forskning och praktik inom socialt arbete. På vilket sätt påverkar personalomsättning hur de teoretiska perspektiven tillämpas? Det är troligt att en del socialarbetare är mer insatta/intresserade av en viss typ av forskning, medan andra väljer andra teoretiska synvinklar. Hur fungerar detta i brytpunkten där en socialarbetare tar över ett ärende ifrån någon annan? Om den efterföljande handläggaren inte är insatt på samma områden, finns det då en risk att det teoretiska bedömningsunderlaget kan utgöra en negativ påverkan på utredningsarbetet då alla handläggare inte delar samma kunskaper kring de olika teorierna?

Enligt 11 kap SoL ska utredningar genomföras skyndsamt och inte göras mer omfattande än vad som kan motiveras utifrån de förutsättningar som föreligger i det enskilda fallet. Finns det en risk att man genom tillämpningen av BBIC utför ett utredningsarbete som kan antas vara för omfattande genom att man styrs av vad som anges i formulär och mötesstrukturer?

Under arbetet med denna uppsats har det alltså väckts flera nya frågor inom olika områden i anslutning till det som har framkommit under resans gång.

Referenser

- Alvesson, M., Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, G. (2002). Utvecklingsekologi och sociala problem. I A. Meeuwisse, H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Andersson, G., Hollander, A. (2004). Om barns rätt och barns bästa. I K. Aronsson, G. Andersson, S. Hessle, A. Hollander, T. Lundström, *Barnet i den sociala barnvården – En kunskapsöversikt*. CUS/Liber.
- Cleaver, H. (Red.) (2008) *The Integrated Children's System: Enhancing Social Work and Inter-Agency Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Dahlberg, C., Forssell, A. (2006). *BBIC i praktiken: att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.
- Erikson, E. H. (1993). *Barnet och samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Erikson, E. H. (2004). *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Fridh, B., Norman, G. (2005). *Att utreda när barn far illa: en handbok om barnvårdsutredningar i socialtjänsten*. Stockholm: Gothia.
- Halse, J. A. (1998). Abraham Maslow och den humanistiska psykologin. I S. Egeberg, J. Halse, E. Jerlang, A.J. Jonassen, S. Ringsted, B. Wedel-Brandt, *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber.
- Jerlang, E. (1988a). Erik Homburger Eriksons psykoanalytiska teori. I S. Egeberg, J. Halse, E. Jerlang, A.J. Jonassen, S. Ringsted, B. Wedel-Brandt, *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber.
- Jerlang, E. (1988b). Jean Piagets teori om intelligensen. I S. Egeberg, J. Halse, E. Jerlang, A.J. Jonassen, S. Ringsted, B. Wedel-Brandt, *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod. I S. Larsson, J. Lilja, K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Levin, C., Lindén, G. (2006). Psykologi och socialt arbete. I A. Meeuwisse, S. Sunesson, H. Swärd (Red.), *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Levin, C. (2008). Att undersöka ”det sociala” – några ingångar. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen, K. Jacobsson (Red.), *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Lundsbye, M. (2009). BBIC: Inskränkt individperspektiv hindrar helhetssyn. I *Socionomen* 1/2009, s. 60-63.
- Lundström, T. (2008). Aktforskning. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen, K. Jacobsson (Red.), *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Länsstyrelserna (2008). *Socialtjänsten och barnen. Länsstyrelsernas granskning av den sociala barn- och ungdomsvården 2006-2007*.
- Piaget, J. (2008). *Barnets själsliga utveckling*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Rasmusson, B. (2004). *Barnavårdsutredningar på nya grunder*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Rasmusson, B. (2006). *Barnperspektiv i den sociala barnvården: Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Skivenes, M., Strandbu, A. (2006). A Child Perspective and Children's Participation. I *Children, Youth and Environments* 16(2): 10-27. [Elektronisk] Tillgänglig 090302: <http://www.colorado.edu/journals/cye>.
- Socialstyrelsen (2000). *Dartingtonprojektet - En försöksverksamhet för att stärka och utveckla familjevården (SoS-rapport 2000:2)*.
- Socialstyrelsen (2004). *Utvärderingsmöten i BBIC – En studie av barns delaktighet och medbestämmande. Delrapport från utvärderingen av projektet Barns behov i centrum*.
- Socialstyrelsen (2006). *Grundbok barns behov i centrum (BBIC)*.
- Sundell, K., Egelund, T., Andréa Löfholm, C., Kaunitz, C. (2007). *Barnavårdsutredningar – en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia.
- Svenbro, H. (2008). BBIC innebär ett välvilligt övergrepp på barnet. I *Socionomen* 2/2008, s. 52-55.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. [Elektronisk] Tillgänglig 090320: <http://www.vr.se>
- Øvreeide, H. (2001). *Samtal med barn – Metodiska samtal med barn i svåra livssituationer*. Lund: Studentlitteratur.